www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

The Communication Style of Prophet Yusuf (Joseph) During His Imprisonment in the Quran

İletişim Dili Açısından Kur'an'da Hz. Yûsuf'un Hapishane Sürecindeki Tebliğ Üslubu

Ahmet Erdinçli*

Abstract: This study examines the preaching style of Prophet Yusuf (Joseph) from a communication language perspective, within the framework of the prison story detailed in the Surah Yusuf of the Quran. The research considers the period of Prophet Yusuf's imprisonment not merely as a period of punishment and waiting, but also as a dynamic communication environment in which a conscious, planned, and wisdom-based preaching activity was carried out. The preaching process that began in the prison environment transformed into a new communication context when the prisoners recounted their dreams to Prophet Yusuf. In this context, Prophet Yusuf's communication style is linked not only to the content of the message but also to the moral credibility of the person conveying it. His approach, based on trustworthiness, truthfulness, patience, and empathy, stands out as fundamental determinants of effective religious communication. Prophet Yusuf's personality embodies a practical invitation that precedes verbal preaching; Behavioral consistency is considered a fundamental element that enhances the persuasive power of a message. The most noteworthy aspect of the preaching process is the strategic approach followed by Prophet Joseph. His grounding of the belief in monotheism before interpreting dreams demonstrates a conscious prioritization of communication. This reveals that preaching is not merely an individual act of explanation, but a holistic communication strategy aimed at transforming the recipient's belief system. Prophet Joseph's style of speaking prompts his audiences to think through questioning and reasoned expressions; thus, the communication process transforms from a passive transmission into an active process of mental and religious transformation. In this communication model, patience, correct timing, consideration of the recipient's psychological and sociological state, contextual prioritization, and an empathetic approach stand out as key components. Prophet Joseph's avoidance of judgmental language, instead adopting an understanding, compassionate, and guiding tone, clearly demonstrates the importance of psychological sensitivity in religious communication. Thus, the process of conveying the message assumes not only the function of transferring information but also of constructing meaning and generating hope. Consequently, the style of conveying the message of Prophet Yusuf (Joseph) during his imprisonment offers a unique model demonstrating that effective, strategic, and transformative communication is possible even under challenging conditions. This model reveals the decisive role of moral representation, credibility, and an empathetic approach in communication. At the same time, it serves as a universal example that can provide theoretical and practical contributions to contemporary religious communication, spiritual guidance, religious counseling, and especially guidance activities carried out in closed institutions such as correctional facilities. In this respect, the study aims to build a conceptual bridge

* Asst. Prof. Dr., Manisa Celal Bayar University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences
Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü
ORCID https://orcid.org/0000-0002-9205-043X
ahmet.erdincli@cbu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Erdinçli, A. (2026). The communication style of prophet Yusuf (Joseph) during his imprisonment in the Quran / İletişim dili açısından Kur'an'da Hz. Yûsuf'un hapishane sürecindeki tebliğ üslubu. *Turkish Studies-Language and Literature*, *21*(2), 2899-2942. Ankara Bilim University Publications. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.94161
Received/Geliş: 28 April/Nisan 2026
Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2026
Published/Yayın: 25 June/Haziran 2026
Checked by plagiarism software

between classical tafsir literature and modern communication approaches and reveals the timeless and universal nature of the Quran-centered communication model.

Keywords: Tafsir, Qoran, Joseph, Communication, Preaching, Prison, Prisoner, Dream.

Öz: Bu çalışma, Kur'an-ı Kerim'in Yûsuf Suresi'nde ayrıntılı biçimde anlatılan hapishane kıssası çerçevesinde Hz. Yûsuf'un tebliğ üslubunu iletişim dili perspektifinden incelemektedir. Araştırma, Hz. Yûsuf'un hapishane sürecini yalnızca bir cezalandırma ve bekleyiş dönemi olarak değil, aynı zamanda bilinçli, planlı ve hikmet temelli bir tebliğ faaliyetinin icra edildiği bir iletişim ortamı olarak değerlendirmektedir. Hz. Yûsuf'un Hapishane ortamında başlayan tebliğ süreci, mahkûmların gördükleri rüyaları Hz. Yûsuf'a anlatmalarıyla yeni bir iletişim bağlamına dönüşmüştür. Bu bağlamda Hz. Yûsuf'un iletişim tarzı, yalnızca mesajın içeriğiyle değil, aynı zamanda mesajı ileten kişinin ahlaki güvenilirliğiyle de ilişkilendirilmektedir. Onun güvenilirlik, doğruluk, sabır ve empatiye dayalı yaklaşımı, etkili dinî iletişimin temel belirleyicileri olarak öne çıkmaktadır. Hz. Yûsuf'un şahsiyeti, sözlü tebliğden önce gelen fiilî bir davet niteliği taşımakta ve mesajın ikna etkisini artıran temel bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Tebliğ sürecinde dikkat çeken en önemli husus, Hz. Yûsuf'un izlediği stratejik yaklaşımdır. Rüya yorumuna geçmeden önce tevhid inancını temellendirmesi, iletişimde önceliklerin bilinçli biçimde belirlendiğini göstermektedir. Bu durum, tebliğin yalnızca bireysel bir açıklama faaliyeti değil, aynı zamanda muhatabın inanç sistemini dönüştürmeyi hedefleyen bütüncül bir iletişim stratejisi olduğunu ortaya koymaktadır. Hz. Yûsuf'un konuşma üslubu, sorgulayıcı sorular ve muhakemeye dayalı ifadeler aracılığıyla muhataplarını düşünmeye sevk etmekte; böylece iletişim süreci pasif bir aktarım olmaktan çıkarak aktif bir zihinsel ve inançsal dönüşüm sürecine dönüşmektedir. Bu iletişim modelinde sabır, doğru zamanlama, muhatabın psikolojik ve sosyolojik durumunu dikkate alma, içerikleri sıralama ve empatik yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Hz. Yûsuf'un, yargılayıcı bir dil kullanmaması; aksine anlayış, merhamet ve yönlendirici bir üslup benimsemesi, dinî iletişimde psikolojik duyarlılığın önemini açık biçimde ortaya koymaktadır. Böylece tebliğ süreci, yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda anlam dünyasına girmeyi de üstlenmektedir. Sonuç olarak Hz. Yûsuf'un hapishane sürecindeki tebliğ üslubu, zor koşullar altında bile etkili ve stratejik bir iletişimin mümkün olduğunu gösteren özgün bir model sunmaktadır. Bu model, iletişimde ahlaki temsilin, güvenilirliğin ve empatik yaklaşımın belirleyici rolünü ortaya koymaktadır. Aynı zamanda günümüz dinî iletişim, manevi rehberlik, dinî danışmanlık ve özellikle Ceza İnfaz Kurumları gibi kapalı kurumlarda yürütülen irşat faaliyetleri açısından teorik ve uygulamalı katkılar sağlayabilecek evrensel bir örneklik niteliği taşımaktadır. Bu yönüyle çalışma, klasik tefsir literatürü ile modern iletişim yaklaşımları arasında kavramsal bir köprü kurmayı hedeflemekte ve Kur'an merkezli iletişim modelinin zamansız ve evrensel niteliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Yûsuf, İletişim, Tebliğ, Hapishane, Mahkûm, Rüya.

Structured Abstract:

This study aims to comprehensively analyse the methodology and content of Prophet Yusuf's (Joseph) preaching style during his imprisonment within the framework of the prison story detailed in Surah Yusuf of the Quran. Prophet Yusuf's unjust imprisonment was a consequence of his unwavering determination to protect his chastity and the grave slander he suffered. In this respect, this period constitutes a remarkable example of prophets maintaining their principles and stance in the face of difficulties and social pressures. However, his time in prison was not merely a passive waiting period; rather, it became an active ground for a conscious, planned, and wisdom-based preaching activity. This preaching process, which began in the prison environment, gained a new dimension when two prisoners recounted their dreams to Prophet Yusuf. The fact that the prisoners, when addressing him, particularly emphasised his trustworthiness, honesty, and benevolence clearly demonstrates the decisive role of moral representation and trust-building in missionary activities throughout history. In this context, the exemplary personality of Prophet Yusuf (Joseph) represents a form of invitation through action preceding the verbal message. His patience, dignified demeanour, justice, and compassion stand out as fundamental elements that increased the acceptability of his message to his audiences. Thus, his method of preaching transforms into a communication model where action and words are integrated. One of the most important aspects of Prophet Yusuf's preaching style is his conscious choice of content order. Instead of directly moving on to the interpretation of dreams, his prioritising of the belief in monotheism shows the importance of correctly determining priorities in religious invitation. This approach points to a holistic strategy that aims not only to satisfy the curiosity of the audiences but also to transform their world of faith. In his speech, Yusuf emphasised the oneness of God, His absolute sovereignty and dominion; he prompted his audiences to reflect with questions that challenged polytheistic beliefs. His questioning and reasoning-based style transformed his message beyond mere information transfer into a call for intellectual and doctrinal transformation. This story shows that Yusuf's preaching in prison was shaped by fundamental principles, including trustworthiness, a moral stance, an empathetic approach that considers the audiences, the determination of the right time for preaching, the prioritisation of content, a questioning style to encourage persuasion, and a centralised address. His non-judgemental attitude towards those in an environment of oppression, deprivation, and uncertainty like prison demonstrates the importance of compassion, empathy, understanding, and psychological sensitivity in religious communication. Yusuf considered the emotional state of his audience; he addressed their need for meaning and hope within the framework of monotheism. In conclusion, Yusuf... Joseph's exemplary preaching during his imprisonment offers a model of effective religious preaching, even under limited and difficult conditions, thanks to its strategic communication, moral representation, patience, and monotheistic focus. The preaching activities of Prophet Joseph during his time in prison, which form the main theme of this story, serve as a timeless example of communication and guidance for religious guidance and preaching; religious counselling; spiritual guidance; and especially preaching activities conducted in closed institutions like correctional facilities, outside of places whose primary purpose is not religious preaching such as mosques and Quranic schools. It provides both theoretical and practical insights for those who will engage in preaching activities until the Day of Judgement.

Keywords: Tafsir, Quran, Joseph, communication, preaching, prison, prisoner, dream.

ملخص منظم:

تهدف هذه الدراسة إلى إجراء تحليل شامل لمنهجية ومضمون أسلوب الدعوة الذي اتبعه النبي يوسف)عليه السلام (أثناء فترة سجنه، وذلك في إطار قصة السجن الواردة بالتفصيل في سورة يوسف من القرآن الكريم .كان سجن النبي يوسف)يوسف (الظالم نتيجة لتصميمه الراسخ على حماية عفته والافتراء الخطير الذي تعرض له .وفي هذا الصدد، تشكل هذه الفترة مثالاً رائعاً على تمسك الأنبياء بمبادئهم ومواقفهم في مواجهة الصعوبات والضغوط الاجتماعية .ومع ذلك، لم تكن فترة سجنه مجرد فترة انتظار سلبية؛ بل أصبحت أرضية نشطة لنشاط دعوي واعٍ ومخطط له وقائم على الحكمة .اكتسبت عملية الدعوة هذه، التي بدأت في بيئة السجن، بعداً جديداً عندما روى سجينان أحلامهما للنبي يوسف .إن حقيقة أن السجينين، عند مخاطبته، أكدا بشكل خاص على أمانته وصدقه وإحسانه، تظهر بوضوح الدور الحاسم للتمثيل الأخلاقي وبناء الثقة في الأنشطة التبشيرية عبر التاريخ .وفي هذا السياق، تمثل شخصية النبي يوسف)يوسف (النموذجية شكلاً من أشكال الدعوة من خلال الفعل الذي يسبق الرسالة اللفظية .ويبرز صبره وسلوكه الكريم وعدله ورحمته كعناصر أساسية زادت من قبول رسالته لدى جمهوره .وهكذا، تتحول طريقة دعوته إلى نموذج تواصل يدمج بين الفعل والكلمة .ومن أهم جوانب أسلوب الدعوة عند النبي يوسف اختياره الواعي لترتيب المحتوى .وبدلاً من الانتقال مباشرة إلى تفسير الأحلام، فإن إعطاءه الأولوية للإيمان بالتوحيد يظهر أهمية تحديد الأولويات بشكل صحيح في الدعوة الدينية .ويشير هذا النهج إلى استراتيجية شاملة لا تهدف فقط إلى إرضاء فضول المستمعين، بل أيضاً إلى تغيير عالم إيمانهم .وفي خطابه، أكد يوسف على وحدانية

الله وسيادته المطلقة وملكوته؛ وحث مستمعيه على التفكير من خلال أسئلة تتحدى المعتقدات الوثنية .أدى أسلوبه القائم على التساؤل والتفكير المنطقي إلى تحويل رسالته من مجرد نقل للمعلومات إلى دعوة للتحول الفكري والعقائدي .توضح هذه القصة أن وعظ يوسف في السجن كان مبنيًا على مبادئ أساسية، بما في ذلك المصداقية، والموقف الأخلاقي، والنهج التعاطفي الذي يراعي الجمهور، وتحديد الوقت المناسب للوعظ، وترتيب أولويات المحتوى، وأسلوب التساؤل لتشجيع الإقناع، والخطاب المركزي .ويُظهر موقفه غير المتحامل تجاه من يعيشون في بيئة من القمع والحرمان وعدم اليقين مثل السجن أهمية التعاطف والتفهم والحساسية النفسية في التواصل الديني . أخذ يوسف الحالة العاطفية لجمهوره في الاعتبار؛ وتناول حاجتهم إلى المعنى والأمل في إطار التوحيد .في الختام، يقدم الوعظ المثالي ليوسف أثناء سجنه نموذجاً للوعظ الديني الفعال، حتى في ظل ظروف محدودة وصعبة، بفضل التواصل الاستراتيجي، والتمثيل الأخلاقي، والصبر، والتركيز على التوحيد .تُعد أنشطة الدعوة التي قام بها النبي يوسف خلال فترة سجنه، والتي تشكل الموضوع الرئيسي لهذه القصة، مثالاً خالداً للتواصل والإرشاد في مجال التوجيه الديني والدعوة؛ والاستشارة الدينية؛ والإرشاد الروحي؛ وخاصة أنشطة الدعوة التي تُجرى في مؤسسات مغلقة مثل المرافق الإصلاحية، خارج الأماكن التي لا يكون الغرض الأساسي منها هو الدعوة الدينية مثل المساجد والمدارس القرآنية .وهي توفر رؤى نظرية وعملية لأولئك الذين سيشاركون في أنشطة الدعوة حتى يوم القيامة.

الكلمات المفتاحية: تفسير، القرآن، يوسف، التواصل، الدعوة، السجن، السجين، الحلم.

Résumé Structuré:

Cette étude vise à analyser de manière approfondie la méthodologie et le contenu du style de prédication du prophète Yusuf (Joseph) pendant son emprisonnement, dans le cadre du récit de sa détention détaillé dans la sourate Yusuf du Coran. L'emprisonnement injuste du prophète Yusuf était la conséquence de sa détermination inébranlable à protéger sa chasteté et des graves calomnies dont il a été victime. À cet égard, cette période constitue un exemple remarquable de la manière dont les prophètes maintiennent leurs principes et leur position face aux difficultés et aux pressions sociales. Cependant, son séjour en prison n'a pas été une simple période d'attente passive ; il est plutôt devenu un terrain propice à une activité de prédication consciente, planifiée et fondée sur la sagesse. Ce processus de prédication, qui a débuté dans le milieu carcéral, a pris une nouvelle dimension lorsque deux prisonniers ont raconté leurs rêves au prophète Yusuf. Le fait que les prisonniers, en s'adressant à lui, aient particulièrement souligné sa fiabilité, son honnêteté et sa bienveillance démontre clairement le rôle décisif de la représentation morale et de l'instauration de la confiance dans les activités missionnaires à travers l'histoire. Dans ce contexte, la personnalité exemplaire du prophète Yusuf (Joseph) représente une forme d'invitation par l'action précédant le message verbal. Sa patience, son comportement digne, sa justice et sa compassion se distinguent comme des éléments fondamentaux qui ont accru l'acceptabilité de son message auprès de son auditoire. Ainsi, sa méthode de prédication se transforme en un modèle de communication où l'action et les mots sont intégrés. L'un des aspects les plus importants du style de prédication du prophète Yusuf est son choix conscient de l'ordre du contenu. Au lieu de passer directement à l'interprétation des rêves, le fait qu'il donne la priorité à la croyance en l'unicité de Dieu montre l'importance de bien définir les priorités dans l'invitation religieuse. Cette approche renvoie à une stratégie holistique qui vise non seulement à satisfaire la curiosité de l'auditoire, mais aussi à transformer son univers de foi. Dans son discours, Yusuf a mis l'accent sur l'unicité de Dieu, Sa souveraineté et Sa domination absolues ; il a incité son auditoire à réfléchir à l'aide de questions qui remettaient en cause les croyances polythéistes. Son style fondé sur le questionnement et le raisonnement a transformé son message, le faisant passer d'un simple transfert d'informations à un appel à la transformation intellectuelle et doctrinale. Cette histoire montre que la prédication de Yusuf en prison était guidée par des principes fondamentaux, notamment la fiabilité, une posture morale, une approche empathique tenant compte de l'auditoire, la détermination du moment opportun pour prêcher, la hiérarchisation du contenu, un style interrogatif visant à encourager la persuasion, et une prise de parole centralisée. Son attitude non moralisatrice envers ceux qui se trouvent dans un environnement d'oppression, de privation et d'incertitude comme la prison démontre l'importance de la compassion, de l'empathie, de la compréhension et de la sensibilité psychologique dans la communication religieuse. Yusuf tenait compte de l'état émotionnel de son auditoire ; il répondait à leur besoin de sens et d'espoir dans le cadre du monothéisme. En conclusion, Yusuf… La prédication exemplaire de Joseph pendant son emprisonnement offre un modèle de prédication religieuse efficace, même dans des conditions limitées et difficiles, grâce à sa communication stratégique, sa représentation morale, sa patience et son orientation monothéiste. Les activités de prédication du prophète Joseph pendant son séjour en prison, qui constituent le thème principal de ce récit, servent d'exemple intemporel de communication et d'orientation pour l'accompagnement et la prédication religieux ; le conseil religieux ; l'accompagnement spirituel ; et en particulier

les activités de prédication menées dans des institutions fermées telles que les établissements pénitentiaires, en dehors des lieux dont l'objectif premier n'est pas la prédication religieuse, comme les mosquées et les écoles coraniques. Elles fournissent des perspectives à la fois théoriques et pratiques à ceux qui s'engageront dans des activités de prédication jusqu'au Jour du Jugement.

Mots-clés : Tafsir, Coran, Joseph, communication, prédication, prison, prisonnier, rêve.

Resumen Estructurado:

El presente estudio tiene como objetivo analizar de forma exhaustiva la metodología y el contenido del estilo de predicación del profeta Yusuf (José) durante su encarcelamiento, en el marco de la historia de la prisión que se detalla en la sura Yusuf del Corán. El injusto encarcelamiento del profeta Yusuf fue consecuencia de su inquebrantable determinación por proteger su castidad y de la grave calumnia de la que fue objeto. En este sentido, este periodo constituye un ejemplo notable de cómo los profetas mantienen sus principios y su postura ante las dificultades y las presiones sociales. Sin embargo, su estancia en prisión no fue meramente un periodo de espera pasiva, sino que se convirtió en un terreno activo para una actividad de predicación consciente, planificada y basada en la sabiduría. Este proceso de predicación, que comenzó en el entorno carcelario, adquirió una nueva dimensión cuando dos presos le contaron sus sueños al profeta Yusuf. El hecho de que los presos, al dirigirse a él, hicieran especial hincapié en su honradez, sinceridad y benevolencia demuestra claramente el papel decisivo de la representación moral y el fomento de la confianza en las actividades misioneras a lo largo de la historia. En este contexto, la personalidad ejemplar del profeta Yusuf (José) representa una forma de invitación a través de la acción que precede al mensaje verbal. Su paciencia, su porte digno, su justicia y su compasión destacan como elementos fundamentales que aumentaron la aceptabilidad de su mensaje ante su audiencia. Así, su método de predicación se transforma en un modelo de comunicación en el que se integran la acción y las palabras. Uno de los aspectos más importantes del estilo de predicación del profeta Yusuf es su elección consciente del orden de los contenidos. En lugar de pasar directamente a la interpretación de los sueños, su priorización de la creencia en el monoteísmo muestra la importancia de determinar correctamente las prioridades en la invitación religiosa. Este enfoque apunta a una estrategia holística que tiene como objetivo no solo satisfacer la curiosidad de la audiencia, sino también transformar su mundo de fe. En su discurso, Yusuf enfatizó la unicidad de Dios, Su soberanía y dominio absolutos; incitó a su audiencia a reflexionar con preguntas que desafiaban las creencias politeístas. Su estilo, basado en el cuestionamiento y el razonamiento, transformó su mensaje más allá de la mera transferencia de información en un llamamiento a la transformación intelectual y doctrinal. Esta historia muestra que la predicación de Yusuf en la cárcel se basó en principios fundamentales. Entre ellos se encuentran la fiabilidad, una postura moral, un enfoque empático que tiene en cuenta a la audiencia, la determinación del momento adecuado para predicar, la priorización del contenido, un estilo de cuestionamiento para fomentar la persuasión y un discurso centralizado. Su actitud comprensiva hacia las personas en situaciones difíciles, como en la prisión, resalta la importancia de la compasión, la empatía, la comprensión y la sensibilidad psicológica en la comunicación religiosa. Yusuf tuvo en cuenta el estado emocional de su audiencia; abordó su necesidad de sentido y esperanza dentro del marco del monoteísmo. En conclusión, Yusuf... La predicación ejemplar de José durante su encarcelamiento ofrece un modelo de predicación religiosa eficaz, incluso en condiciones limitadas y difíciles, gracias a su comunicación estratégica, su representación moral, su paciencia y su enfoque monoteísta. Las actividades de predicación del profeta José durante su estancia en prisión constituyen el tema principal de esta historia. Sirven como un ejemplo atemporal de comunicación y orientación para la orientación y la predicación religiosas; el asesoramiento religioso; la orientación espiritual. Especialmente, las actividades de predicación llevadas a cabo en instituciones cerradas como los centros penitenciarios, fuera de lugares cuyo propósito principal no es la predicación religiosa, como las mezquitas y las escuelas coránicas. Proporciona conocimientos tanto teóricos como prácticos para aquellos que se dedicarán a actividades de predicación hasta el Día del Juicio.

Palabras clave: Tafsir, Corán, José, comunicación, predicación, prisión, preso, sueño.

结构化摘要：

本研究旨在以《古兰经》“优素福章”中详述的监狱故事为框架，全面分析先知优素福（约瑟夫）在监禁期间的宣讲方式及其内容。先知优素福遭受不公正的监禁，源于他捍卫自身贞洁的坚定决心，以及他所承受的严重诽谤。就此而言，这段时期堪称先知们在面对困难与社会压力时坚守原则与立场的典范。然而，他在狱中的时光并非仅仅是消极的等待期，而是成为了一片开展有意识、有计划且基于智慧的宣教活动的活跃土壤。这一始于监狱环境的宣教过程，在两名囚犯向先知优素福讲述梦境时，获得了新的维度。囚犯们在与他交谈时，特别强调了他的可信、诚实和仁慈，这一事实清楚地表明，在整个历史的传教活动中，道德表率与建立信任发挥着决定性作用。在此背景下，先知优素福（约瑟夫）的典范人格代表了一种先于言语信息、通过行动进行的邀请。他的耐心、庄重的举止、公正与仁慈，作为关键要素，显著提升了听众对其信息的接受度。因此，他的传道方法转变为一种将行动与言语融为一体的沟通模式。先知优素福传道风格最重要的方面之一，是他对内容顺序的有意识选择。他并未直接进入梦境解读，而是优先强调对一神论的信仰，这彰显了在宗教邀请中正确确定优先顺序的重要性。这种方法体现了一种整体性策略，不仅旨在满足听众的好奇心，更致力于转变他们的信仰世界。在演讲中，优素福强调了真主的独一性、祂的绝对主权与统治；他通过提出挑战多神教信仰的问题，引导听众进行反思。他这种以提问和推理为基础的风格，将信息传递升华为对智识与教义变革的呼唤。这一故事表明，尤素福在监狱中的布道遵循着若干基本原则，包括：诚信、道德立场、体恤听众的同理心、把握恰当的布道时机、内容的优先排序、通过提问促进说服的风格，以及聚焦核心的表达方式。他对身处监狱这种充满压迫、匮乏与不确定环境中的人们所展现的不带评判的态度，彰显了在宗教传播中，同情心、共情能力、理解力以及心理敏感性的重要性。优素福关注听众的情感状态；他在一神教的框架内回应了他们对意义与希望的需求。总而言之，优素福……约瑟夫在监禁期间的典范性布道，凭借其战略性沟通、道德表率、耐心以及对一神教的专注，为宗教布道树立了典范，即使在条件受限且艰难的情况下亦然。先知约瑟夫在狱中的宣教活动构成了本故事的主线，为宗教指导与宣教、宗教咨询、精神引导，尤其是那些在矫正机构等封闭场所（而非清真寺和古兰经学校等以宗教宣教为主要目的的场所）开展的宣教活动，提供了永恒的沟通与指引范例。它为那些将持续从事宣教活动直至审判日的人们，提供了理论与实践层面的深刻见解。

关键词： 经注，古兰经，约瑟夫，沟通，布道，监狱，囚犯，梦。

Структурированное резюме:

Цель данного исследования — всесторонний анализ методологии и содержания проповеднического стиля пророка Юсуфа (Иосифа) во время его пребывания в заключении в контексте истории о его пребывании в тюрьме, подробно изложенной в суре «Юсуф» Корана. Несправедливое заключение пророка Юсуфа было следствием его непоколебимой решимости защитить свою целомудрие и тяжелой клеветы, которой он подвергся. В этом отношении этот период представляет собой замечательный пример того, как пророки сохраняют свои принципы и позицию перед лицом трудностей и социального давления. Однако время, проведенное им в тюрьме, не было просто периодом пассивного ожидания; напротив, оно стало активной почвой для сознательной, спланированной и основанной на мудрости проповеднической деятельности. Этот процесс проповеди, начавшийся в тюремной среде, приобрел новое измерение, когда два заключенных рассказали пророку Юсуфу свои сны. Тот факт, что заключенные, обращаясь к нему, особо подчеркивали его надежность, честность и доброжелательность, ясно демонстрирует решающую роль морального авторитета и укрепления доверия в миссионерской деятельности на протяжении всей истории. В этом контексте образцовая личность пророка Юсуфа (Иосифа) представляет собой форму приглашения через действие, предшествующее словесному посланию. Его терпение, достоинство, справедливость и сострадание выделяются как фундаментальные элементы, которые повысили приемлемость его послания для слушателей. Таким образом, его метод проповеди превращается в модель коммуникации, в которой действие и слова интегрированы. Одним из важнейших аспектов стиля проповеди пророка Юсуфа является его сознательный выбор порядка изложения содержания. Вместо того чтобы сразу переходить к толкованию снов, он уделяет приоритетное внимание вере в единобожие, что показывает важность правильного определения

приоритетов в религиозном призыве. Такой подход указывает на целостную стратегию, направленную не только на удовлетворение любопытства слушателей, но и на преобразование их духовного мира. В своей речи Юсуф подчеркивал единство Бога, Его абсолютную власть и господство; он побуждал слушателей к размышлениям с помощью вопросов, бросающих вызов многобожию. Его стиль, основанный на вопросах и рассуждениях, преобразовал его послание из простой передачи информации в призыв к интеллектуальному и доктринальному преобразованию. Эта история показывает, что проповеди Юсуфа в тюрьме были сформированы фундаментальными принципами, включая надежность; моральную позицию; эмпатический подход, учитывающий аудиторию; определение подходящего времени для проповеди; приоритезацию содержания; стиль, основанный на вопросах, для поощрения убеждения; и централизованное обращение. Его непредвзятое отношение к людям, находящимся в условиях угнетения, лишений и неопределенности, таких как тюрьма, демонстрирует важность сострадания, сопереживания, понимания и психологической чуткости в религиозной коммуникации. Юсуф учитывал эмоциональное состояние своей аудитории; он обращался к их потребности в смысле и надежде в рамках монотеизма. В заключение, Юсуф... Примерная проповедь Иосифа во время его заключения предлагает модель эффективной религиозной проповеди даже в ограниченных и сложных условиях благодаря стратегической коммуникации, моральному представлению, терпению и монотеистической направленности. Проповедническая деятельность пророка Иосифа во время его пребывания в тюрьме, которая составляет основную тему этой истории, служит вечным примером общения и руководством для религиозного наставничества и проповеди; религиозного консультирования; духовного наставничества; и особенно проповеднической деятельности, проводимой в закрытых учреждениях, таких как исправительные учреждения, за пределами мест, основной целью которых не является религиозная проповедь, таких как мечети и школы Корана. Она дает как теоретические, так и практические идеи для тех, кто будет заниматься проповеднической деятельностью до Судного дня.

Ключевые слова: Тафсир, Коран, Иосиф, коммуникация, проповедь, тюрьма, заключенный, сон.

संरचित सारांश:

इस अध्ययन का उद्देश्य कुरान की सूरत यूसुफ में वर्णित जेल की कहानी के दायरे में, पैगंबर यूसुफ (जोसेफ) की जेलवास के दौरान उपदेश देने की शैली की कार्यप्रणाली और सामग्री का व्यापक विश्लेषण करना है।

पैगंबर यूसुफ की अन्यायपूर्ण कैद, उनकी पवित्रता की रक्षा के लिए उनके अटूट संकल्प और उन पर हुए गंभीर अपमान का परिणाम थी। इस संबंध में, यह अवधि कठिनाइयों और सामाजिक दबावों के सामने पैगंबरों द्वारा अपने सिद्धांतों और रुख को बनाए रखने का एक उल्लेखनीय उदाहरण है। हालाँकि, जेल में बिताया गया उनका समय केवल निष्क्रिय प्रतीक्षा की अवधि नहीं थी; बल्कि, यह एक सचेत, नियोजित और बुद्धिमानी पर आधारित उपदेश देने की गतिविधि के लिए एक सक्रिय मंच बन गया। इस उपदेश प्रक्रिया, जो जेल के माहौल में शुरू हुई थी, को एक नया आयाम तब मिला जब दो कैदियों ने पैगंबर यूसुफ को अपने सपनों के बारे में बताया। यह तथ्य कि कैदियों ने, जब उनसे बात की, तो विशेष रूप से उनकी विश्वसनीयता, ईमानदारी और दयालुता पर जोर दिया, यह स्पष्ट रूप से दर्शाता है कि इतिहास भर में मिशनरी गतिविधियों में नैतिक प्रतिनिधित्व और विश्वास-निर्माण की निर्णायक भूमिका रही है। इस संदर्भ में, पैगंबर युसुफ (जोसेफ) का अनुकरणीय व्यक्तित्व मौखिक संदेश से पहले कर्म के माध्यम से निमंत्रण के एक रूप का प्रतिनिधित्व करता है। उनका धैर्य, गरिमामय व्यवहार, न्याय और करुणा ऐसे मौलिक तत्व हैं जो उनके श्रोताओं के बीच उनके संदेश की स्वीकार्यता को बढ़ाते हैं। इस प्रकार, उनका उपदेश देने का तरीका एक ऐसे संचार मॉडल में बदल जाता है जहाँ कर्म और शब्द एकीकृत होते हैं। पैगंबर युसुफ की उपदेश शैली का सबसे महत्वपूर्ण पहलुओं में से एक सामग्री के क्रम की उनकी सचेत पसंद है। स्वप्नों की व्याख्या पर सीधे जाने के बजाय, एक ईश्वर में विश्वास को प्राथमिकता देना, धार्मिक आमंत्रण में प्राथमिकताओं को सही ढंग से निर्धारित करने के महत्व को दर्शाता है। यह दृष्टिकोण एक समग्र रणनीति की ओर इशारा करता है जिसका उद्देश्य न केवल दर्शकों की जिज्ञासा को संतुष्ट करना है, बल्कि उनके विश्वास की दुनिया को बदलना भी है। अपने भाषण में, युसुफ ने ईश्वर की एकता, उसकी पूर्ण संप्रभुता और प्रभुत्व पर जोर दिया; उन्होंने अपने श्रोताओं को ऐसे प्रश्नों के साथ चिंतन करने के लिए प्रेरित किया जिन्होंने बहुदेववादी विश्वासों को चुनौती दी। उनकी प्रश्न करने और तर्क-आधारित शैली ने उनके संदेश को केवल सूचना के हस्तांतरण से आगे बढ़ाकर बौद्धिक और सैद्धांतिक परिवर्तन के आह्वान में बदल दिया। यह कहानी दिखाती है कि जेल में युसुफ का उपदेश मौलिक सिद्धांतों से आकार लिया था, जिसमें विश्वसनीयता, एक नैतिक रुख, दर्शकों पर विचार करने वाली एक सहानुभूतिपूर्ण दृष्टिकोण, उपदेश देने के लिए सही समय का निर्धारण, सामग्री को

प्राथमिकता देना, मनाने के लिए प्रोत्साहित करने वाली एक प्रश्नोत्तर शैली, और एक केंद्रीकृत संबोधन शामिल थे। जेल जैसे उत्पीड़न, वंचितता और अनिश्चितता के माहौल में रहने वालों के प्रति उनका गैर-निर्णयात्मक रवैया, धार्मिक संचार में करुणा, सहानुभूति, समझ और मनोवैज्ञानिक संवेदनशीलता के महत्व को दर्शाता है। यूसुफ ने अपने श्रोताओं की भावनात्मक स्थिति पर विचार किया; उन्होंने एक-ईश्वरवाद के ढांचे के भीतर उनके अर्थ और आशा की आवश्यकता को संबोधित किया। निष्कर्षतः, यूसुफ... यूसुफ की कारावास के दौरान आदर्श उपदेशन, इसकी रणनीतिक संचार, नैतिक प्रस्तुति, धैर्य और एक-ईश्वरवादी ध्यान के कारण, सीमित और कठिन परिस्थितियों में भी, प्रभावी धार्मिक उपदेशन का एक आदर्श उदाहरण प्रस्तुत करता है। कारावास के दौरान पैगंबर यूसुफ की उपदेश संबंधी गतिविधियाँ, जो इस कहानी का मुख्य विषय हैं, धार्मिक मार्गदर्शन और उपदेश; धार्मिक परामर्श; आध्यात्मिक मार्गदर्शन; और विशेष रूप से सुधार सुविधाओं जैसे बंद संस्थानों में, उन स्थानों के बाहर जिनका प्राथमिक उद्देश्य धार्मिक उपदेश देना नहीं है, जैसे मस्जिदें और कुरानिक स्कूल, में की जाने वाली उपदेश संबंधी गतिविधियों के लिए संचार और मार्गदर्शन का एक कालातीत उदाहरण प्रस्तुत करती हैं। यह उन लोगों के लिए सैद्धांतिक और व्यावहारिक दोनों तरह की अंतर्दृष्टि प्रदान करती है जो न्याय के दिन तक उपदेश संबंधी गतिविधियों में संलग्न रहेंगे।

कीवर्ड: तफ़सीर, कुरान, यूसुफ़, संचार, उपदेश, जेल, कैदी, सपना।

Yapılandırılmış Özet:

Bu çalışma, Kur'ân'ın Yûsuf Sûresi'nde ayrıntılı olarak anlatılan hapishane kıssası çerçevesinde, Hz. Yusuf'un (Yusuf) hapis hayatı sırasındaki irşad tarzının yöntem ve içeriğini kapsamlı bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Hz. Yusuf'un haksız yere hapsedilmesi, iffetini korumaya yönelik sarsılmaz kararlılığının ve maruz kaldığı ağır iftiraların bir sonucudur. Bu bakımdan, onun hapishanedeki bu tutumu, peygamberlerin zorluklar ve toplumsal baskılar karşısında ilkelerini ve duruşlarını korumalarının dikkate değer bir örneğini teşkil etmektedir. Ancak, onun hapishanede geçirdiği süre sadece pasif bir bekleme dönemi değildir. Aksine bilinçli, planlı ve hikmet temelli bir tebliğ faaliyetinin aktif bir zemini haline gelmiştir. Hapishane ortamında başlayan bu irşad süreci, iki mahkûmun Hz. Yusuf'a rüyalarını anlatmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Mahkûmların kendisine hitap ederken özellikle onun güvenilirliğini, dürüstlüğünü ve iyiliğini vurgulamış olmaları, tarih boyunca tebliğ faaliyetlerinde ahlaki temsil ve güven oluşturmanın belirleyici rolünü açıkça göstermektedir. Bu bağlamda, Hz. Yusuf'un örnek kişiliği, sözlü mesajlarından önce eyleme dayalı bir davet biçimini göstermektedir. Onun sabrı, onurlu tavırları, adaleti ve merhameti, mesajının dinleyiciler nezdinde kabul edilebilirliğini artıran temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Böylelikle, onun tebliğ yöntemi, davranış ve sözlerin bütünleştiği bir iletişim modeline dönüşmektedir. Hz. Yusuf'un irşad tarzının en önemli yönlerinden biri, içerik sırasını bilinçli olarak seçmesidir. Rüyaların yorumuna doğrudan geçmek yerine, tevhid inancına öncelik vermesi, dini davette önceliklerin doğru bir şekilde belirlenmesinin önemini göstermektedir. Bu yaklaşım, sadece dinleyicilerin merakını gidermeyi değil, aynı zamanda onların inanç dünyasını dönüştürmeyi amaçlayan bütünsel bir stratejiye işaret etmektedir. Hz. Yusuf, konuşmasında Allah'ın tekliğini, mutlak hâkimiyetini vurgulamış; muhataplarını, çok ilahlı inançları sorgulayan sorularla düşünmeye sevk etmiştir. Onun sorgulama ve akıl yürütmeye dayalı üslubu, mesajını salt bilgi aktarımının ötesine taşıyarak entelektüel ve doktrinsel bir dönüşüm çağrısına dönüştürdü. Bu kıssa, Hz. Yusuf'un hapishanedeki tebliğinin güvenilirlik, ahlaki duruş, muhatapları dikkate alan empatik bir yaklaşım, vaaz için doğru zamanın belirlenmesi, içeriğin önceliklendirilmesi, ikna etmeyi teşvik eden sorgulama üslubu ve merkezi bir hitap gibi temel ilkelerle şekillendiğini göstermektedir. Hapishane gibi baskı, yoksunluk ve belirsizlik ortamında bulunanlara karşı önyargılı olmayan tutumu, dini iletişimde şefkat, empati, anlayış ve psikolojik duyarlılığın önemini göstermektedir. Hz. Yusuf, muhataplarının duygusal durumunu göz önünde bulundurmuş; tevhid çerçevesinde onların anlam ve umut ihtiyacına hitap etmiştir. Sonuç olarak Hz. Yusuf'un hapishane hayatı sırasındaki örnek irşadı, iletişimi, ahlaki duruşu, sabrı ve tevhidi öncelemesi sayesinde, sınırlı ve zor koşullar altında bile etkili dini iletişimin bir modelini sunmaktadır. Bu kıssanın ana temasını oluşturan Hz. Yusuf'un hapishanedeyken yaptığı irşad faaliyetleri, dini rehberlik ve vaaz; dini danışmanlık; manevi rehberlik ve özellikle camiler ve Kur'an Kursları gibi asıl amacı dini irşad olmayan yerlerin dışında, ceza infaz kurumları, ıslah evleri vb. kapalı kurumlarda yürütülen irşat faaliyetleri için örnek bir iletişim ve rehberliği temsil etmektedir. Bu örnek, Kıyamet Günü'ne kadar irşad faaliyetlerinde bulunacak olanlara hem teorik hem de uygulamalı çözümler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Yusuf, iletişim, irşad, hapishane, mahkûm, rüya.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

The Communication Style of Prophet Yusuf (Joseph) During His Imprisonment in the Quran

Introduction

The Qur'an al-Karim, while conveying to its audiences numerous narratives and divine addresses that took place across different times and places, also includes an exemplary preaching activity carried out within the context of prison life. This event, narrated in Surah Yusuf, took place in a prison environment between Prophet Yusuf (Joseph) (peace be upon him), who was unjustly imprisoned, and two prisoners from among the king's servants (Qutb, 2003/1423, p. 1988). These verses are regarded among the first preaching activities of Prophet Yusuf mentioned in the Qur'an and address significant religious and moral issues. Upon his prison companions' request to interpret their dreams, Prophet Yusuf speaks not merely as an interpreter, but also as a messenger fulfilling the duty of tabligh (conveyance) and irshad (guidance) required by his prophethood. In this context, the style he adopted, the communication method he employed, the principles of faith he articulated, and the consistency in his discourse are remarkable for believers engaged in guidance activities.

Throughout history, in every time and place, individuals have developed various communication techniques in order to express themselves accurately among people, gain acceptance from their audiences, and establish healthy relationships. Within this framework, Prophet Yusuf's preaching activity in prison, through which he conveyed the values he believed in under the restrictive conditions in which he lived, constitutes an important example to be evaluated in terms of effective communication and audience-centered approach (Gümrükçüoğlu, 2014, p. 195). In the Qur'an al-Karim, the story of Prophet Yusuf is described as "ahsanu'l-qasas" (the most beautiful of stories). This characterization stems from the fact that the narrative promotes one of the fundamental purposes of the Qur'an: educating humanity and society, guiding them to hidayah, and fostering moral consciousness (Harman, 2013, pp. 1–5; Saylan, 2009). Indeed, unlike other Qur'anic narratives, Surah Yusuf presents the exemplary episodes of Prophet Yusuf's life from beginning to end in a holistic narrative structure (Zamakhshari, 2003, 2:424). According to the general opinion of the mufassirun, the reason for the revelation of Surah Yusuf was to console the Prophet Muhammad (Tabari, n.d., 12:363). Accordingly, Prophet Yusuf's eventual rise to a superior position despite the ظلمof his brothers and the severe trials he endured serves as a message indicating that the Prophet Muhammad would likewise attain divine support and success against the oppression of his people (Yusuf 12/4, 59).

In the prison narrative of Prophet Yusuf, several concepts directly concerning humanity and society should be highlighted. One of these is slander (iftira), which appears fifty-nine times in the Qur'an and is counted among the grave sins. Prophet Yusuf was slandered because of preserving his chastity and was unjustly imprisoned; yet despite all the hardships he endured, he did not distance himself from his duty of tabligh and irshad. This attitude concretely demonstrates how an exemplary personality should be within the Qur'anic context. His conduct and communication, particularly

during prison life, are significant because they show that preaching activity can continue even under difficult and restrictive conditions (Çağrıcı, 2000, 21:522).

Prison is one of the places explicitly mentioned in the Qur'an al-Karim. Despite being confined in a prison environment far from the city center (Tabari, n.d., 12:229), Prophet Yusuf's continuation of his tabligh and irshad mission demonstrates that religious call is not limited only to favorable conditions but must also continue in environments dominated by negative judgments and harsh circumstances. This indicates the continuity of preaching responsibility regardless of the nature of place. In dictionaries, the term "habs" means "to detain" or "to prevent" (Ibn Manzur, n.d., 6:45), referring to the confinement of a person in a specific place (Isfahani, 2001, p. 106). The place where this act is carried out is called "prison," while the person whose freedom is restricted is called a "prisoner." In the Qur'an al-Karim, "habs" and its derivatives appear in two places (al-Ma'idah 5:106; Hud 11:8), while the word "sijn," meaning imprisonment, appears in ten verses (Abdulbaqi, 1996, pp. 225–226). The Qur'an and Sunnah, as the fundamental sources of Islamic law, determine not only worship and transactions but also the principles of criminal law. In this framework, the concept of prison and the punishments prescribed in the Qur'an and Sunnah generally aim to preserve zarurat al-diniyyah (essential religious values) and maintain both individual and social balance (Bardakoğlu, 1997, 16:54–55; Uyanık, 2017, p. 32). The Qur'an's reference to imprisonment during Prophet Yusuf's era (Yusuf 12/75–76), as well as the ruling regarding the confinement of women guilty of zina in houses (al-Nisa 4/15–16), indicates that imprisonment may be employed as a form of punishment (Bardakoğlu, 2013, 44:1–5).

The Qur'an al-Karim reports the preaching activities of many prophets, including the irshad activities carried out by Prophet Yusuf in prison. The concept of irshad, which lexically means "to strive firmly to remain on the right path" and "to guide toward the correct direction" (Ibn Manzur, n.d., 3:175), appears nineteen times in the Qur'an (Abdulbaqi, 1996, p. 394; Firuzabadi, 1993, p. 791) and is regarded as one of the fundamental religious means directing believers toward servitude and obedience to the Truth. Alongside irshad, concepts such as wa'z (admonition), tabligh (conveyance), nasiha (sincere counsel), and amr bi'l-ma'ruf wa nahy 'an al-munkar (enjoining good and forbidding evil) possess closely related semantic fields in religious literature and serve the same purpose (Çağrıcı, 1994, 9:16–19).

The great importance attributed to dream interpretation in Egyptian society during Prophet Yusuf's time is clearly understood from the dream narratives presented in the surah. Indeed, the factor that initiated Prophet Yusuf's irshad activities in prison was the dreams seen by two prisoners. Lexically, ru'ya, meaning "to see," is defined as the images appearing in the human mind during sleep (Jawhari, 2008, 6:2343). In the Qur'an al-Karim, the dreams of the Prophet Muhammad, Prophet Ibrahim, Prophet Yusuf, and the ruler of Egypt are mentioned (Yusuf 12/4–5, 43, 100; al-Saffat 37/105; al-Fath 48/27). Particularly in Surah Yusuf, it is stated through five distinct expressions that Prophet Yusuf was taught the knowledge of dream interpretation (Yusuf 12/6, 21, 43, 44, 100). This demonstrates that in his irshad activities, he adopted a method that took into consideration the interests and needs of his audiences.

In contemporary Türkiye, irshad activities conducted in prisons continue within the framework of protocols signed at different times between the Ministry of Justice and the Presidency of Religious Affairs (Ministry of Justice, 2019). Although the institutional beginning of religious services in penal institutions dates back to the 1950s, the primary development in this field appears to have taken place after the 2000s. In particular, the Protocol for Ensuring the Religious and Moral Development of Convicts and Detainees, signed in 2001 between the Ministry of Justice and the Presidency of Religious Affairs, significantly contributed to the systematic structuring and expansion of religious services offered in penal institutions. With the expansion of this protocol's scope in 2011

and 2019, religious guidance and irshad activities carried out in penal institutions acquired a more institutional and effective character (Özdemir, 2002, 2:65–69). Today, approximately 1,100 prison preachers serve under the Presidency of Religious Affairs; these officials provide religious guidance services by meeting with convicts and detainees in various spaces such as wards, classrooms, and conference halls within the penal institutions where they are assigned (Presidency of Religious Affairs, 2021). This study aims, through classical tafsir sources and modern studies, to reveal Prophet Yusuf's understanding of tabligh during his prison life and to present his guidance for contemporary religious officials carrying out similar services. Furthermore, drawing upon experiences gained during five years of service as a prison preacher, the study seeks to contribute theoretically and practically to contemporary irshad activities directed toward prisoners in modern prisons.

Methodologically, this study examines Prophet Yusuf's preaching activities during his prison process through a text-centered approach. Throughout the research process, the verses and significant concepts in the narrative are analyzed both literally and semantically within the framework of context and narrative unity, accompanied by classical and contemporary tafsir sources. The study approaches the narrative not merely as a historical event, but as a role-model text for all audiences in every era, employing both inductive and deductive methods together. The principles identified from the verses of the narrative are interpreted within the context of contemporary religious tabligh, communication, and spiritual guidance. The findings are evaluated within the framework of religious counseling activities in closed institutions such as today's penal institutions; thus, the study adopts an approach that integrates textual analysis with practical implications.

When theses and articles prepared in our country are examined, it is seen that a significant number of academic studies have been conducted around topics such as the story of Prophet Yusuf, prison as a space, irshad activity, and religious services for prisoners. In this context, among article-level studies, Orhan İyibilgin's Hz. Yusuf Kıssasının Üslup ve İhtiva Ettiği İbretler Yönünden Değerlendirilmesi (2019), Halit Boz's Kur'an ve Tevrat'ta Hz. Yusuf (2017), Şuayip Özdemir's İslam'ın İlk Dönemlerinde Hapishanelerin Doğuşu, Kurumsallaşması ve İşlevleri (2001), Cuma Karan's Cezaevlerindeki Din Hizmetleri ve Mahkûmlarla İletişim Dili (Nevşehir E Tipi Kapalı Cezaevi Örneği) (2013), Zeynep Ceran's Dezavantajlı Bireylerle İletişimde Din Dili (Cezaevi Mahkûmları Özelinde) (2019), and Osman Kaya and Hacı Çiçek's "Yûsuf Sûresi Bağlamında Günümüz Gençlerine Rol Model Olacak İffet Timsali Hz. Yusuf" (2019) stand out. Thesis-level studies have also made significant contributions to the literature by addressing different dimensions of the subject. In this scope, Osman Irmak's Yûsuf Sûresi Işığında İnsan Eğitimi (1994), Ahmet Avcı's Din Eğitimi Açısından Yûsuf Sûresi (2005), Aydın Doğan's Kur'ân Çerçevesinde Yûsuf (a.s.) Kıssasından Çıkarılabilecek Mesajlar (2001), and Nesrişah Saylan's Yûsuf Sûresinden Bireysel ve Toplumsal Mesajlar (2009) may be mentioned. Building upon this literature, the present study holistically examines how Prophet Yusuf, as a prophet who experienced prison life and its psychological conditions over an extended period, fulfilled his irshad mission even within such a restrictive and difficult environment, the style and communication methods he adopted in this process, and the aspects of his example that are reflected in the present day. In this respect, unlike previous studies, this research provides the opportunity to evaluate preaching activities carried out outside explicitly religious spaces such as prison through a holistic approach centered on Prophet Yusuf's example in both classical and modern sources.

1. Prophet Yusuf's Irshad Activity Toward Prisoners

Prophet Yusuf, one of Allah's chosen servants, spent a certain period of his life in a prison environment. In Surah Yusuf, where instructive sections from his life are narrated through the style of qissah in the Qur'an al-Karim, important information is presented concerning his prison process and his attitude during this period (Yusuf 12/36–42). Particularly noteworthy are the sequence of irshad topics in his preaching activities directed toward prisoners, the method of tabligh he adopted,

and his approach grounded in kindness and tolerance (Qutb, 2003, 4:951). Like the other prophets, Prophet Yusuf embraced guiding the society in which he lived as a fundamental responsibility. In the prison where he spent part of his life, he closely engaged with fellow prisoners, listened to their concerns, and established a sound communicative foundation with them by interpreting their dreams. Throughout this communication process, whenever he found the opportunity, he expressed his religious beliefs; while doing so, he adopted a gentle, inclusive style that did not offend his audiences.

Through his tawakkul (trust in Allah), his knowledge of dream interpretation, and his positive relationships with people, Prophet Yusuf (peace be upon him) transformed his prison experience into a meaningful irshad activity (Günay, 2015, pp. 435–460). It is understood that he turned his constructive communication with other prisoners into an opportunity for conveying his religion; first striving to deliver Allah's religion to his companions in prison and then to Egyptian society more broadly. The fact that the Qur'an al-Karim does not mention any preaching activity belonging to Prophet Yusuf's pre-prison life allows this narrated process to be evaluated as his first systematic tabligh activity (Nair, 2021, pp. 1–21).

1.1. Explaining the Source of the Knowledge He Possessed

It is observed that before directly interpreting the dreams of his prison companions, Prophet Yusuf drew attention to several fundamental matters. The first of these was his explicit clarification at the beginning of his speech regarding the source of the knowledge of dream interpretation that had been taught to him. This approach aimed both to minimize potential objections from those requesting dream interpretation and from other prisoners present, while simultaneously creating a sense of trust in his audiences. Indeed, the Qur'an records Prophet Yusuf's words as follows: "Yusuf said: '…I will certainly inform you of its interpretation before your food comes to you. This is from what my Lord has taught me. Indeed, I have abandoned the religion of a people who do not believe in Allah and who deny the Hereafter.'" (Yusuf 12/37–38). In this verse, Prophet Yusuf emphasizes that the source of his knowledge of dream interpretation is neither his own talent nor a human acquisition, but rather something directly taught to him by the Lord in whom he believes. Thus, he openly declares whom he believes in while simultaneously placing tawhid—the foundational principle of his preaching activity—at the center of the discourse. Moreover, the phrase "This is from what my Lord has taught me" indicates that beyond dream interpretation, other forms of knowledge were also taught to Prophet Yusuf.

While explaining the source of his dream interpretation knowledge, Prophet Yusuf particularly clarified that it did not stem from soothsaying, fortune-telling, or the widespread false practices of his time; rather, it came from Allah, who created him, protected him, and chose him as a messenger. In the same context, while defining his faith identity, he stated that he had distanced himself from the religion of the polytheistic Egyptian society that did not believe in Allah or the Hereafter, and instead belonged to the religion of his forefathers Ibrahim, Ishaq, and Ya'qub, who associated nothing with Allah.

The fact that the event leading to Prophet Yusuf's release from prison was the Egyptian king's dream, the inability of palace magicians and fortune-tellers to interpret it, and the search for a trustworthy interpreter are directly related to this preaching style he adopted in prison. By explaining the source of his dream interpretation knowledge before interpreting the dreams of his two companions, Prophet Yusuf laid the foundation for being recognized in the future as a trustworthy possessor of knowledge and wisdom. Had he interpreted the dreams immediately without such explanation, it would have been highly probable that the prisoner who was later freed might not have remembered him or felt compelled to mention him before the king. Furthermore, Prophet Yusuf's clarification of tawhid and true faith before interpreting the dream of the companion he knew would be executed demonstrates how consciously he determined his priorities in tabligh activity (Tabari,

n.d., 13:162). In this respect, Prophet Yusuf's attitude in prison represents a remarkable example of timing in irshad and attentiveness to the spiritual condition of the audiences.

1.2. Demonstrating That He Was an Exemplary Personality

Prophet Yusuf's exemplary character was the primary reason the two prisoners chose him to interpret their dreams. Indeed, this is expressed in the verse: "Indeed, we see you as one of the doers of good" (Yusuf 12/36), indicating that these individuals consciously approached him with trust (Karaman et al., 2007, 2:256–257). Although the Qur'an does not provide detailed information about Prophet Yusuf's prison life either before or after this request, it implies that through prolonged observation he had become distinguished by his morality, religiosity, and trustworthiness (Qutb, 2003, 4:1988). Sources indicate that Prophet Yusuf became known in prison for his generosity, trustworthiness, honesty, dignity, composure, devotion to worship, knowledge of dream interpretation, and compassionate attitude toward fellow prisoners (Ibn Kathir, 1419, 4:332).

The significance of dream science in Egyptian society at the time and Prophet Yusuf's expertise in this field are consistent with the principle that prophets are supported with abilities suited to the needs of the societies to which they are sent. In this context, it is natural that the two prisoners, unable to understand their dreams, turned to Prophet Yusuf, whose honesty and knowledge they trusted (Karaman et al., 2007, 3:232). Prophet Yusuf's being regarded as an honorable and exemplary personality not only by prisoners but also by prison officials further reinforced his credibility. This qissah demonstrates that in any historical period, individuals engaged in irshad activities can gain social acceptance primarily through leading an exemplary life grounded in consistency between word and deed. Indeed, the example of Prophet Yusuf shows that a person who lives according to the values he believes in can manifest a powerful form of irshad and representation through his life even without verbal preaching (Mawdudi, n.d., 2:465).

1.3. Explaining His Identity

In his preaching activity within the prison environment, Prophet Yusuf began his speech by mentioning his own identity and his prophetic forefathers in order to persuade his audience. This attitude was intended to demonstrate that the unseen knowledge and dream interpretation he possessed did not derive from personal talent or merely human sources, but rather from a revelatory tradition connected to his ancestors who had previously lived in that geographical region and whose prophethood was acknowledged by society. In this way, Prophet Yusuf established a rational and socially understandable foundation for why he should be trusted.

In general, it is natural for people to experience hesitation in forming trust toward individuals they encounter for the first time. In an environment such as prison, where identities become obscured, this hesitation becomes even more pronounced. Prophet Yusuf's mention of Prophet Ibrahim, Prophet Ishaq, and Prophet Ya'qub as his forefathers was a conscious preaching strategy aimed at eliminating this uncertainty and establishing trust in the eyes of his audiences (Karaman et al., 2007, 3:232). By doing so, he indirectly conveyed that, like them, he too had been entrusted with divine tabligh.

Prophet Yusuf's emphasis that the knowledge he presented was not a form of soothsaying or fortune-telling, but rather revelation-based unseen knowledge, may be regarded as an element that legitimized and strengthened his tabligh. This approach was directed toward facilitating his audiences acceptance of core principles such as tawhid, nubuwwah, and the Hereafter (Qutb, 2003, 4:1988). Therefore, rather than foregrounding his personal identity, there was an effort to secure acceptance of the divine message by referencing prophets who were already well known and socially recognized.

1.4. Determining an Appropriate Time for Irshad

By considering the attention and perception level of his prison audiences, Prophet Yusuf predetermined the duration of his speech and expressed this through the statement, “Before food comes to you, I will certainly inform you of its interpretation.” This statement both clarified the boundaries of the conversation and demonstrated that he took into account the physical and psychological condition of his listeners.

By limiting his speech in accordance with his audiences focus on dream interpretation and the approaching mealtime, Prophet Yusuf redirected their attention toward divine truths. This approach demonstrates that he adopted an audience-centered communication style; by considering immediate circumstances such as physical hunger and curiosity, he ensured the effective transmission of his message. By setting a time limit, Prophet Yusuf both captured their attention and psychologically reassured his listeners. Some mufassirun indicate that this statement implies the dream interpretation would be given before the event itself occurred (Ibn Kathir, 1419, 4:333). This example reflects an exemplary approach in preaching activities by showing the importance of considering the spiritual and physical conditions of the audiences and recognizing that lengthy and scattered discourse may lead to distraction (Akın, & Demir, 2026).

1.5. Not Asking Prisoners About Their Crimes

One of the fundamental principles of establishing effective communication with prisoners, who constitute one of society’s disadvantaged groups, is not to bring up their past crimes or mistakes; for individuals often cannot comfortably express themselves before someone who is already aware of their faults. In this context, Prophet Yusuf welcomed the two prisoners who entered prison with him without questioning their pasts, approaching them through a humane framework and focusing communication upon a dialogue grounded in faith and belief.

Without seeking information about his audiences identities or pasts, Prophet Yusuf merely stated that he would mediate the interpretation of their dreams and used this process as an opportunity to convey his own principles of faith. This attitude demonstrates that his primary concern was not the worldly mistakes or crimes of the prisoners, but rather their faith, belief in the Hereafter, and eternal life. Indeed, after the dreams were interpreted, it became apparent that these prisoners had attempted to poison the king; despite this, Prophet Yusuf continued to convey the values he believed in without fear or prejudice. This approach reveals his sincerity in his mission and the steadfastness he displayed throughout the tabligh process (Shawkani, 1998, 3:30).

1.6. Using Effective Language and Style

The Qur’an al-Karim exemplifies the methods to be followed in an effective process of tabligh and irshad through concepts such as wisdom (hikmah), good counsel (maw‘izah hasanah), and discussion conducted in the best manner (al-Nahl 16/125). In Prophet Yusuf’s prison narrative, his effort to guide his audiences toward tawhid and true faith is presented in accordance with these principles. Indeed, effective irshad is possible through a tone of voice that considers the psychological state of the audiences, gentle expressions, and an advisory method supported by gestures and demeanor (Topaloğlu, 2020, 22:454–455).

In order to gain the trust of his audiences, Prophet Yusuf first reassured them by explaining the source of his dream interpretation knowledge. In his speech, he sought to influence them through gentle, persuasive, and rational arguments, addressing them inclusively as “O my prison companions,” rather than alienating or accusing them (Alusi, n.d., 2:247). This approach demonstrates that Prophet Yusuf identified himself with his audiences and made them feel close to

him; from the perspective of human psychology, closeness and humility are significant factors that increase attention and acceptance.

It is also noteworthy that Prophet Yusuf did not employ accusatory language in his discourse. During his invitation to tawhid, he did not directly attack the deities his audiences believed in, nor did he exclude them or interrogate why they held such beliefs. Rather, as the Qur'an states: "You worship besides Allah nothing but names which you and your forefathers have named, for which Allah has sent down no authority. حكمbelongs only to Allah. He has commanded that you worship none but Him. That is the upright religion, but most people do not know." (Yusuf 12/40). In this way, he informed his audiences by emphasizing Allah's sovereignty over the earth and indirectly guiding their future orientation. His declaration that the outcome of the dreams would occur in accordance with Allah's judgment functioned as a preaching method that emphasized both the truthfulness of revelation and the inevitability of divine justice (Qutb, 2003, 4:1989).

2. Topics of Irshad Directed Toward Prisoners

Surah Yusuf reveals that the many trials in Prophet Yusuf's life constituted a preparatory educational process before his prophetic mission, and by drawing attention to his preaching duty in prison, it foregrounds the value he attached to his prophetic mission even under difficult conditions. The fundamental duty of all prophets is to convey the belief in tawhid to humanity. In this context, Prophet Yusuf's activities in prison constitute an important example for understanding prophetic duty and the methodology of tabligh.

In his speech to the prisoners, Prophet Yusuf sought to explain the principles of tawhid by beginning with the most essential matters. Accordingly, before responding to the two fellow prisoners who requested dream interpretation, he prioritized informing them about matters of faith. In his discourse, Prophet Yusuf particularly emphasized belief in Allah and the Hereafter, expressing that worship must be directed solely to Allah. He also declared his connection to the prophetic lineage, thereby articulating belief in prophethood. Prophet Yusuf's prison preaching activity underscores that he was not introducing something new; rather, by reiterating the messages of previous prophets, he pointed to the continuity of the divine message (Qutb, 2003, 4:1988).

While addressing these issues, Prophet Yusuf did not directly reject or exclude the values and experiences of his audiences; rather, he began his discourse by referencing their values. For example, the statement, "Which is better: many different lords, or Allah, the One, the Irresistible?" demonstrates a method of presenting the proof of tawhid through the audiences own experiences. This methodology shows that instead of directly rejecting the audiences or dismissing his beliefs, the priority lies in persuasion and guidance (Qutb, 2003, 4:1989–1990). Prophet Yusuf's prison discourse demonstrates his ability to communicate matters he regarded as important without burdening his audiences even within a psychologically difficult environment. During tabligh, rather than merely transferring dry information, he presented essential truths through counsel and admonition while taking into account the social and psychological conditions of his audiences (Sabuni, n.d., 2:29–30). This approach reveals the importance of proper communication and method in irshad. When the topics Prophet Yusuf selected during his prison preaching are examined, they demonstrate the priority of tawhid in prophetic duty, as well as the importance of correct style and method. Benefiting from the audiences value systems, using dream interpretation as a means, and presenting revelation as the source of unseen knowledge emerge as fundamental principles of effective tabligh. Thus, this qissah serves as an exemplary model of preaching—both theoretically and practically—for every Muslim engaged in irshad until the Day of Judgment.

2.1. Principles of Faith

Prophets, within the framework of the messengership entrusted to them, primarily invited their audiences to believe in Allah. The fundamental pillar of faith is for human beings to know their

Creator and bind themselves to Him. In this regard, Prophet Yusuf's prison activities reveal a style of invitation and irshad strategy supported by rational and logical proofs (Akın, 2021).

While interpreting dreams, Prophet Yusuf stated that the source of his dream interpretation knowledge was Allah, thereby revealing that he was a prophet who received revelation. This clarified that he had no connection with fortune-telling or astrology, and that the knowledge he conveyed was divinely sourced, enabling his audience to understand the truths they were required to believe in (Baydawi, 1418, 3:163). The priority in Prophet Yusuf's tabligh was to prevent his audiences from associating partners with Allah. Against the widespread polytheistic beliefs in Egypt, he explained belief in the One Allah through examples and persuaded his audiences by taking into account their false beliefs (Sabuni, n.d., 2:29–30). This approach reflects the broader prophetic mission of exposing, through various means, the baselessness of all objects worshipped besides Allah in the societies where prophets lived.

Seeking an appropriate opportunity to spread his faith in prison, Prophet Yusuf received the two questioners with patience and beautiful conduct, and in order to prepare a conscious foundation for his tabligh, he began by explaining that his answer did not stem from himself, but from Allah's knowledge (Ibn Ashur, 1999, 12:267). This introduction revealed that Prophet Yusuf received revelation from Allah and adhered to the tawhid religion of his forefathers, distinguishing him from the polytheistic beliefs of Egypt. Prophet Yusuf's preaching style aimed to explain the principles of faith gradually and rationally, while preventing direct resistance from his audiences and enabling them to comprehend the divine message (Qutb, 2003, 4:1988). As observed in the qissah, Prophet Yusuf summarized the fundamental elements of his religion at the beginning of his speech, expressing truth through a refined style.

In order to persuade his audiences regarding the values he believed in, Prophet Yusuf employed numerous rational and logical proofs (Karaman et al., 2007, 3:232). The verses state: "O my prison companions! Are many different lords better, or Allah, the One, the Irresistible? What you worship besides Him are nothing but names you and your forefathers have named, for which Allah has sent down no authority. authority belongs only to Allah. He has commanded that you worship none but Him. That is the upright religion, but most people do not know." (Yusuf 12/39–40). This statement does not impose faith directly upon the audiences; rather, it explains within a logical framework that Allah alone is the Creator, Sovereign, and Possessor of all authority (Ibn Kathir, 1419, 4:331; Mawdudi, n.d., 2:465). This approach presents an important role model for irshad. Prophet Yusuf's speech emphasizes tawhid against the polytheistic faith of Egyptian society and clearly establishes that servitude belongs solely to Allah. Tafsir sources note that during Prophet Yusuf's era, Egyptian society believed in nearly thirty gods representing various natural phenomena and stars (Ibn Ashur, 1999, 12:274).

Despite learning that his two audiences were close to the king, Prophet Yusuf openly and fearlessly expressed his faith. This demonstrates the importance, in tabligh and irshad activities, of articulating truth with courage and steadfastness regardless of the audiences social status or widespread societal beliefs (Ibn Kathir, 1419, 4:331). In this respect, Prophet Yusuf's invitation to Allah in prison represents an exemplary method of preaching for Muslims in every age, both theoretically and practically. In the Qur'an al-Karim, Prophet Yusuf's declarations are not limited to faith in Allah alone; they also draw attention to the institution of prophethood and the role of prophets in guiding humanity to the right path. His prison discourses thus constitute a significant example for understanding the methodology of tabligh. Within this framework, his emphasis on faith in prophets is important both for affirming tawhid and for demonstrating the means through which true guidance is attained.

According to the dialogues presented in the qissah, Prophet Yusuf openly referenced the institution of prophethood by expressing that he followed in the footsteps of the previous prophets. By mentioning the names of certain prophets recognized by his Egyptian audiences, he not only clarified his own position but also revealed that prophets are messengers tasked with spreading the belief in tawhid (Tabari, n.d., 13:161). This behavior represents an important tabligh strategy: explaining the true religion through an authority already acknowledged by the audiences, thereby strengthening the process of persuasion.

Prophet Yusuf's words in this qissah regarding belief in prophets emphasize that faith in prophets is a fundamental element in attaining the right path. In this discourse, Prophet Yusuf also benefited from historical and cultural values known to the Egyptians. His explicit mention of prophets such as Ibrahim, Ishaq, and Ya'qub indicates that these prophets were recognized by Egyptian society (Sabuni, n.d., 2:35). By presenting his forefathers as examples, he explained that adherence to the true religion they conveyed would guide a person to the right path, for prophets are the messengers who communicate Allah's message to humanity. Furthermore, by explicitly mentioning these names, Prophet Yusuf sought to affirm the prophetic mission, attract the attention of his audiences, and gain their trust. The verse indicates that most people associate partners with Allah because they fail to recognize the importance of prophethood. This expression highlights the central role of prophethood in human life and emphasizes that faith in prophets in tabligh leads to the vital outcome of faith in Allah (Sabuni, n.d., 2:40). Therefore, Prophet Yusuf's approach was directed not toward directly criticizing his audiences, but rather toward explaining the correct foundation of faith through rational and historical references (Akın, 2019). By presenting previous prophets as examples, Prophet Yusuf both validated his own messengership and developed an effective strategy for guiding his audiences to the right path. This approach is grounded in one of the fundamental principles of tabligh: persuading audiences through their past experiences and recognized figures, while demonstrating that belief in prophets is an inseparable component of belief in Allah.

One of the central topics Prophet Yusuf addressed during the process of dream interpretation was belief in the Hereafter, which constitutes one of the core elements of tawhid (Qutb, 2003, 4:1988). According to him, humanity was not created solely for worldly life; rather, human existence continues beyond this temporary world toward an eternal life in the Hereafter after death (Bursevi, 1997, 4:231). This perspective enabled Prophet Yusuf to emphasize the significance of belief in the Hereafter while introducing the true religion to his audiences. At that time, Egyptian society's belief system lacked an awareness of the Hereafter. This condition led Prophet Yusuf to contrast the revelation-based knowledge he possessed with the ignorance and false beliefs of the people before him. Through the Qur'anic statement, "Indeed, I have abandoned the religion of a people who do not believe in Allah and who deny the Hereafter" (Yusuf 12/37), Prophet Yusuf affirmed not only his own faith but also belief in the Hereafter as one of the fundamental principles taught by prophets. In this respect, as a prophet receiving revelation, Prophet Yusuf revealed the central role of faith and Hereafter-consciousness in human life.

The term "millah" in the verse refers to the Egyptian people and rulers of Prophet Yusuf's era. The two prisoners he addressed during dream interpretation were also members of this society. However, Prophet Yusuf did not criticize individuals directly; rather, he criticized the false belief system held by society. In order not to offend the two young men or accuse them personally, he refrained from directly targeting their identities and instead pointed only to the general deficiency within society's belief system. This style demonstrates Prophet Yusuf's method of communication through gentleness and wisdom and serves as an exemplary model within Islamic moral understanding. It also highlights the importance of conveying belief in the Hereafter to audiences without blaming individuals, while adopting a kind and wise style. This method offers an applicable

model for both tabligh and religious education by encouraging individual awareness concerning faith in the Hereafter.

2.2. Worship

One of the significant topics Prophet Yusuf emphasized in his prison speeches was worship and consciousness of servitude. Prophet Yusuf first explained the correct belief in Allah and then stressed that worship must be directed solely toward Allah, the true Creator. According to him, worship should be directed only to the One truly worthy of worship—Allah; all other beings, even if regarded as deities by the human mind, are merely creations of Allah and are therefore unworthy of worship. This approach is consistent with the foundational principles of faith proclaimed by all prophets since Prophet Adam.

The verse in the qissah, "He has commanded that you worship none but Him. That is the upright religion, but most people do not know" (Yusuf 12/39–40), clearly expresses Prophet Yusuf's understanding of tawhid. The verb "'abada," while lexically meaning "to obey" or "to submit," is used here in a religious context to signify servitude exclusively to Allah and complete submission to His commands and prohibitions. In this context, the true manifestation of servitude is directing worship solely to the One and Only Allah. Prophet Yusuf's emphasis in this regard served particularly as a reaction against the widespread idolatrous beliefs of Egyptian society. At that time, people worshipped various idols believing that these entities could benefit or harm them (Qutb, 2003, 4:1991). Prophet Yusuf criticized this false belief through logical and theological proofs, attempting to persuade his audiences to turn toward the true deity.

Moreover, Prophet Yusuf also drew attention to the relationship between worship and gratitude. He emphasized that people should worship Allah and express gratitude for the blessings He bestows upon them, yet stated that most fail to fulfill this responsibility. The Qur'anic expression "Most people do not give thanks" indicates that people often fail to recognize Allah's blessings and neglect their duty of worship and gratitude toward the true Creator (Razi, 2020, 18:445). By directing his audiences toward this reflection, Prophet Yusuf aimed to cultivate in them a consciousness of recognizing Allah's blessings and expressing gratitude to Him.

Prophet Yusuf's understanding of worship is possible only through the combined teaching of tawhid and servitude-consciousness. According to him, worship must be directed solely to Allah, and this orientation must simultaneously include gratitude and obedience. This approach serves as an exemplary model both for individual religious practice and for collective religious consciousness, inviting humanity toward the correct understanding of religion.

3. Contemporary Reflections of Prophet Yusuf's Prison Life

The dialogues Prophet Yusuf experienced with his two fellow prisoners and the verses revealed in this context transcend being merely a historical narrative; rather, they contain universal messages for all believers until the Day of Judgment. In the Qur'an al-Karim, the story of Prophet Yusuf was presented as a consolation to the Prophet Muhammad in the face of the hardships he encountered, while simultaneously serving as guidance for Muslims through a concrete example of patience, tawakkul, and servitude-consciousness.

One of the most striking aspects of Prophet Yusuf's life is his complete submission to Allah without rebellion despite the severe trials to which he was subjected. Although he was thrown into a well by his brothers, slandered, and forced to endure many years of prison life, Prophet Yusuf never abandoned patience and trust in Allah, thereby revealing his moral and spiritual maturity. Following this patient stance, Allah's elevating him from prison to a position of authority in state governance is regarded as a manifestation of divine justice and sunnatullah. Yet what truly renders Prophet Yusuf

exemplary is that he preserved his consciousness of servitude even when granted power, status, and prestige. Just as he demonstrated patience in hardship, he also did not refrain from gratitude and worship when blessed with opportunities and abundance. In this respect, Prophet Yusuf teaches believers the continuity of devotion to Allah both in times of adversity and prosperity. The Qur'an's indication that such an attitude will be rewarded in the Hereafter reinforces the central place of patience and gratitude in the life of faith (Saylan, 2009, p. 1).

By virtue of sunnatullah, Allah tests every human being in different ways throughout worldly life. These tests may manifest in various forms such as status, wealth, family, children, freedom, or imprisonment. No human being, including prophets, is exempt from such trials. In this context, Prophet Yusuf's prison life demonstrates that trial is independent of place and circumstance; what is truly essential is preserving consciousness of servitude to Allah in every situation. Prophet Yusuf's prison experience contains powerful messages for believers concerning patience, tawakkul, gratitude, and the continuity of worship. With awareness that every blessing and hardship encountered in worldly life is temporary, the duty of believers is to turn toward Allah and fulfill their servitude under all conditions. Prophet Yusuf's life stands as an exemplary model demonstrating that such consciousness leads to divine reward both in this world and in the Hereafter.

3.1. The Phenomenon of Innocence and Unjust Imprisonment

In the Qur'an al-Karim, Prophet Yusuf's life contains numerous examples demonstrating that worldly life is a field of trial for all humanity. The prolonged imprisonment of an innocent individual—and simultaneously a prophet—constitutes an extraordinarily striking example in relation to justice, slander, and power-authority relations within human society. This narrative demonstrates that divine revelation draws attention to the tension between individual innocence and social-political interests.

Although Prophet Yusuf's innocence was known both by Egypt's ruling class and by society more broadly, the decision was nevertheless made to imprison him. The primary justification for this decision was the protection of the existing social order and the reputation of the ruling elite. By preventing public debate over the incident, both political authority and familial prestige were preserved. In this respect, Prophet Yusuf's imprisonment is evaluated not as a legal necessity but rather as a practice shaped by political and social concerns. Therefore, this process reveals that those in power may relegate justice to a secondary position in order to preserve their own status, independent of actual guilt. The Qur'an's detailed narration of this event teaches believers that the trials of worldly life are not limited merely to personal mistakes; at times, even innocence itself may be met with oppression. Thus, the qissah of Prophet Yusuf contains a universal message emphasizing the importance of trusting divine wisdom and ultimate justice when earthly justice is delayed.

Despite being subjected to severe slander, Prophet Yusuf's innocence was known by all, yet he was still imprisoned. His statement, "Prison is dearer to me than that to which they invite me," reveals both his moral stance and spiritual depth. This declaration demonstrates that Prophet Yusuf prioritized chastity, taqwa, and divine pleasure above worldly freedom. At the same time, it is profoundly instructive in showing that even a prophet may be falsely accused and deprived of liberty (Demir, 2022).

The Qur'anic verse, "Then it appeared to them, after they had seen the signs, that they should surely imprison him for a time" (Yusuf 12/35), clearly reveals that despite evident proofs of Prophet Yusuf's innocence, the imprisonment decision was deliberate and intentional. The wording of the verse indicates that this decision did not stem from legal necessity but rather from the desire of authorities to protect their own interests. It is understood that Aziz chose this path to prevent the issue from escalating publicly and to preserve his family's reputation, while his wife preferred concealing Prophet Yusuf's innocence instead of confessing her own guilt. Indeed, all evidence clearly

established that the woman was guilty while Prophet Yusuf was innocent (Karaman et al., 2007, 3:220–223). Nevertheless, Prophet Yusuf's imprisonment demonstrates how justice may be undermined before power and how innocent individuals may be sacrificed for the preservation of social order. By narrating this event in detail, the Qur'an offers believers profound lessons concerning justice, patience, and trust in divine decree. In this regard, the qissah instills awareness that preserving patience and moral integrity in the face of injustice is essential, while ultimate justice will manifest before Allah.

3.2. The Understanding of Seeking Help Only from Allah

The prison narrative of Prophet Yusuf demonstrates that worldly life is a process of trial and that within this process, the believer must act with trust in Allah and consciousness of tawakkul. Throughout his life, Prophet Yusuf regarded all the hardships he encountered as part of divine decree and approached every trial with patience and submission. In this respect, his life offers an exemplary model of the continuity of tawakkul and sabr.

One of the significant events Prophet Yusuf experienced during his prison process was his request, after interpreting the dreams of two prisoners, that the one whom he knew would be saved should mention his case to the king. As stated in the verse: "And he said to the one whom he knew would go free, 'Mention me before your master.' But Satan made him forget to mention him to his master, so يوسفremained in prison for several more years." (Yusuf 12/42). This event demonstrates that Prophet Yusuf's innocence was known both through divine knowledge and at the human level, yet he likely believed that over time the incident had been forgotten by society. Therefore, within a human framework, Prophet Yusuf sought a reminder to be delivered to the ruler who knew of his innocence (Karaman et al., 2007, 3:234).

Different interpretations have been offered in tafsir literature regarding this verse. Some mufassirun argued that Prophet Yusuf's remaining in prison for several more years was due to his seeking help from a human being rather than directly from Allah. However, many mufassirun emphasized that this interpretation should not be understood absolutely, noting that a prophet's resorting to worldly means while trusting divine decree does not contradict tawakkul. The issue of Satan causing forgetfulness has also been interpreted differently: some tafsir works understand it as referring to Prophet Yusuf's request itself, while others interpret it as the freed prisoner's forgetting to mention Yusuf's case to the king (Yazir, n.d., 4:467). The general consensus, however, is that this does not mean Prophet Yusuf forgot Allah (Karaman et al., 2007, 3:234).

Another remarkable point in the qissah is that when the king ordered Prophet Yusuf's release, he did not immediately accept freedom; instead, he first demanded that his innocence be publicly established before society. This attitude demonstrates that his fundamental aim was not merely to regain physical freedom, but also to be fully cleared of the slander directed against him. Prophet Yusuf's successful interpretation of the king's dream—one that could not be explained by the nation's leading scholars or soothsayers—became the means by which he was recognized in Egypt as a person of knowledge and wisdom. Yet Prophet Yusuf did not merely interpret the king's dream; in accordance with revelation, he also explained the necessary measures that should be taken and proposed that the economic management of the country be entrusted to him (Mawdudi, 1996, 2:465). This proposal demonstrates that his concern was not personal rescue but social benefit. Whereas an ordinary prisoner might be expected merely to seek freedom or a financial reward, Prophet Yusuf's request for responsibility within state administration reveals that serving humanity was his primary motivation (Kula, 2019, p. 317).

3.3. The Manifestation of Acquittal and Release at the Appointed Time

After Prophet Yusuf's prison trial continued for a determined period, Allah's causing the king's dream to become the means of his liberation constitutes a profoundly striking example of divine decree in the Qur'an al-Karim. This demonstrates that every event occurring within existence unfolds according to a predetermined divine timing and that nothing occurs outside the framework of divine destiny. Although human beings may make efforts and resort to various means, the ultimate realization of outcomes remains dependent upon the time appointed by divine will. In this respect, the prison narrative of Prophet Yusuf emphasizes that the believer's essential responsibility is sabr and tawakkul.

Despite being a prophet, Prophet Yusuf did not adopt a passive stance regarding his release from prison; rather, as a matter of human responsibility, he pursued legitimate means and sought lawful paths toward freedom. However, since the divinely appointed time for his release had not yet arrived, he remained in prison for a further period. The Qur'an explicitly states: "So Yusuf remained in prison for several more years" (Yusuf 12/42). While this expression indicates the length of his imprisonment, it does not specify its exact duration. Tafsir sources contain varying narrations suggesting that Prophet Yusuf remained in the Egyptian prison for five, seven, twelve, or fourteen years (Karaman et al., 2007, 3:234).

When the appointed time of divine decree arrived, Allah made the king's dream the means of Prophet Yusuf's liberation. This means did not simply result in his release like an ordinary prisoner; rather, it ensured that he emerged from prison honorably and with complete exoneration from the slander directed against him (Ibn Kathir, 1419, 4:337). Thus, Prophet Yusuf's freedom represented not only physical liberation but also moral vindication and social restoration of honor.

In accordance with the revelation he received from his Lord, Prophet Yusuf not only interpreted the king's dream but also detailed the precautions that should be taken regarding the seven years of abundance and the seven years of famine indicated by the dream. In particular, by emphasizing the necessity of storing grain during the years of prosperity, he presented a societal solution to the approaching economic crisis. Within this framework, Prophet Yusuf's request for responsibility in the country's economic administration demonstrates that he prioritized public welfare rather than personal gain (Mawdudi, 1996, 2:467). The king's necessity to accept this proposal under existing conditions reveals that Prophet Yusuf had risen to an unrivaled position in terms of knowledge, wisdom, and trustworthiness. This qissah teaches believers that sabr and tawakkul do not signify passive waiting; rather, they mean acting responsibly while trusting divine decree.

3.4. Focusing on the Duty of Servitude

Prophet Yusuf consistently prioritized the responsibility of tabligh entrusted to him under all circumstances and expressed the truths he believed in openly and coherently without fear or hesitation. The attitude he displayed throughout the qissah demonstrates that tabligh is not a duty postponed until favorable conditions arise; rather, it is a fundamental prophetic responsibility requiring the evaluation of every legitimate opportunity encountered. In this context, it is understood that Prophet Yusuf regarded the process of interpreting the dreams of two prisoners in the prison environment as an opportunity for tabligh.

While addressing his audiences, Prophet Yusuf first clearly articulated the values he believed in and directly expressed the belief in tawhid without resorting to indirect narration. It is particularly noteworthy that even though one of the individuals whose dream he interpreted would eventually regain freedom and might have had the opportunity to report him to authority, Prophet Yusuf made no compromise in matters of faith. Indeed, the Qur'anic statement, "I follow the religion of my forefathers Ibrahim, Ishaq, and Ya'qub. It is not for us to associate anything with Allah. This is from

Allah's favor upon us and upon humanity, but most people do not give thanks," clearly demonstrates that Prophet Yusuf placed tawhid at the center of his preaching.

The trust relationship Prophet Yusuf established with his two prison companions constituted an important foundation for the effective realization of his tabligh. Within this atmosphere of trust, Prophet Yusuf expressed that he was a prophet commissioned by Allah and warned his audiences with consciousness of the Hereafter. Particularly in relation to the prisoner whom he informed would be executed, he reminded him that salvation in the Hereafter depends upon dying in a state of faith, emphasizing that true belief must be directed toward the real Lord and that worship belongs solely to Allah (Razi, 2020, 18:456). This approach demonstrates that in his tabligh, Prophet Yusuf prioritized not worldly outcomes but eternal salvation.

The attitude Prophet Yusuf displayed in this qissah reflects an exemplary understanding of tabligh for all Muslims. His conduct indicates that regardless of place or condition, Muslims should not neglect their responsibility to make Allah known. In tabligh activity, what matters is not the numerical quantity of audiences but rather the truthfulness of the conveyed message and the wisdom of the adopted style. Prophet Yusuf's addressing only two individuals demonstrates that the value of tabligh is not measured by the number of recipients. Indeed, prophetic teachings also emphasize that guiding even one person to hidayah through proper method and irshad constitutes one of the greatest deeds. Prophet Yusuf's tabligh activity within the prison environment reveals how faith, courage, wisdom, and responsibility-consciousness may manifest together, reminding Muslims that tabligh is a duty not limited by time or place.

3.5. The Manifestation of Truth Over Time

One of the fundamental lessons that may be derived from the qissah of Prophet Yusuf in the Qur'an al-Karim is the reality that truth will inevitably emerge, sooner or later. Although Prophet Yusuf lived for many years under unjust imprisonment, when the opportunity for release was finally presented to him, he did not immediately accept it; rather, he first demanded that his innocence be openly and definitively established before society (Tabari, n.d., 13:177). This attitude demonstrates that his principal objective was not merely to regain freedom but to be fully absolved of the slander directed against him. Prophet Yusuf's stance represents a powerful example showing that justice may be delayed, but it will ultimately prevail.

His refusal to leave prison before his innocence was clarified reflects his unwavering confidence that truth would eventually be revealed. This perspective highlights an essential principle for believers: while worldly systems may delay justice, conceal truth, or prioritize power over fairness, divine wisdom ensures that truth ultimately manifests in its proper time. Prophet Yusuf's insistence on public vindication before physical liberation demonstrates the importance of moral integrity and reputation alongside material freedom.

This aspect of the qissah also teaches that patience in the face of injustice does not mean passive acceptance of falsehood. Rather, Prophet Yusuf's example reveals that believers may seek justice, demand the clarification of truth, and pursue moral exoneration while maintaining sabr, dignity, and trust in Allah. His life thus offers a timeless model for individuals facing slander, false accusation, or delayed justice.

In broader social terms, Prophet Yusuf's story emphasizes that truth possesses an enduring power that transcends temporary manipulation, oppression, or concealment. Political interests, social pressure, or personal agendas may obscure reality for a time, but divine justice ensures that hakikat eventually becomes visible. Thus, Prophet Yusuf's prison narrative serves as a profound lesson that believers must remain steadfast in truth, preserve their moral character, and trust that Allah's decree will ultimately reveal justice.

Through this lens, Prophet Yusuf's life offers not merely historical reflection but an enduring paradigm for contemporary believers confronting injustice, false accusation, or hardship. His example demonstrates that the path of servitude requires patience, wisdom, principled action, and unwavering commitment to truth, with full confidence that ultimate vindication belongs to Allah.

Conclusion

The prison narrative of Prophet Yusuf, as presented in the Qur'an al-Karim, is not merely a historical account of an individual prophet's hardship; rather, it constitutes a multidimensional model of tabligh, irshad, morality, patience, tawakkul, and divine servitude that retains universal relevance for all believers until the Day of Judgment. The dialogues that took place between Prophet Yusuf and his fellow prisoners in a physically restrictive and psychologically challenging environment reveal that the duty of conveying divine truth is not dependent upon favorable circumstances, social freedom, or ideal external conditions. On the contrary, the qissah demonstrates that even within the most limiting contexts, a believer committed to divine guidance may transform adversity into an opportunity for irshad.

One of the most striking dimensions of Prophet Yusuf's prison experience is the methodological sophistication of his tabligh. Before responding to the immediate request for dream interpretation, he consciously prioritized the eternal needs of his audiences over their temporary curiosity by introducing them first to tawhid, prophethood, and the Hereafter. This priority structure reveals that authentic irshad begins not with peripheral concerns, but with the foundational principles of faith. In doing so, Prophet Yusuf did not alienate his audiences, condemn them harshly, or directly attack their inherited beliefs; rather, he employed a psychologically informed, audience-centered, gentle, and rationally persuasive communication style. His use of wisdom, strategic timing, identity clarification, and moral credibility demonstrates that effective religious communication depends as much upon character and method as upon content.

The qissah further establishes that moral example itself is a powerful form of tabligh. Prophet Yusuf's fellow prisoners turned to him not solely because of his knowledge, but because his honesty, dignity, and trustworthiness had already distinguished him within prison life. Thus, before verbal preaching even began, his lived character had already become a form of irshad. This illustrates a timeless principle: individuals engaged in religious guidance cannot separate their message from their moral embodiment of that message. Prophet Yusuf's life confirms that the harmony between belief, word, and conduct forms the basis of enduring credibility.

Another central theme emerging from the prison narrative is the relationship between sabr, tawakkul, and divine timing. Prophet Yusuf's unjust imprisonment, delayed release, and eventual rise to political authority reveal that divine justice does not always manifest immediately according to human expectations. Yet the qissah repeatedly emphasizes that delayed justice is not denied justice. Through patience, principled action, and unwavering trust in Allah, Prophet Yusuf's innocence, dignity, and mission ultimately became fully vindicated. His life thereby teaches believers that while worldly systems may fail, distort, or delay justice, hakikat remains under divine preservation.

The narrative also offers profound implications for contemporary religious guidance, particularly in disadvantaged or closed institutional contexts such as prisons. Modern prison chaplaincy, spiritual counseling, and religious rehabilitation efforts may derive significant methodological insights from Prophet Yusuf's example: the importance of not reducing individuals to their past crimes, the necessity of respectful and psychologically sensitive communication, the prioritization of faith-based transformation, and the recognition that spiritual guidance can flourish even in environments marked by social stigma and deprivation. In this respect, Prophet Yusuf's

prison experience provides both a theological and practical framework for modern prison religious services.

Ultimately, the prison life of Prophet Yusuf reflects the broader Qur'anic understanding of worldly existence as a test in which hardship, injustice, opportunity, and authority all function as arenas of servitude. Prophet Yusuf was tested through betrayal, temptation, imprisonment, power, and vindication—and in each phase, his defining characteristic remained his unwavering devotion to Allah. For this reason, his story transcends its historical moment and becomes a perpetual role model for Muslims navigating personal suffering, social injustice, or religious responsibility.

Therefore, Prophet Yusuf's prison narrative should be understood not simply as a story of suffering followed by success, but as a comprehensive Qur'anic paradigm demonstrating that true servitude requires steadfast faith, moral resilience, wise communication, and complete trust in divine wisdom under every circumstance. In a world where truth is often delayed, justice sometimes obscured, and believers tested through diverse hardships, Prophet Yusuf remains an enduring model of how faith transforms even prison into a space of guidance, worship, and ultimate divine elevation

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

İletişim Dili Açısından Kur'an'da Hz. Yûsuf'un Hapishane Sürecindeki Tebliğ Üslubu

Giriş

Kur'ân-ı Kerîm, farklı zaman ve mekânlarda cereyan eden çok sayıda kıssa ve hitabı muhataplarına aktarmakla birlikte, hapishane hayatı bağlamında gerçekleşen örnek bir tebliğ faaliyetine de yer vermektedir. Yûsuf sûresinde anlatılan bu olay, suçsuz yere hapsedilen Hz. Yûsuf (a.s.) ile kralın hizmetkârlarından iki mahkûm arasında, hapishane ortamında gerçekleşmiştir (Kutup, 2003/1423, s. 1988). Söz konusu âyetler, Hz. Yûsuf'un Kur'ân'da yer alan ilk tebliğ faaliyetleri arasında kabul edilmekte olup, önemli dinî ve ahlâkî meselelere temas etmektedir. Hz. Yûsuf, hapishane arkadaşlarının gördükleri rüyaları tabir etme talebi üzerine, yalnızca bir yorumcu olarak değil, aynı zamanda peygamberliğinin gereği olan tebliğ ve irşat vazifesini yerine getiren bir elçi olarak konuşmaktadır. Bu bağlamda onun benimsediği üslup, başvurduğu iletişim yöntemi, dile getirdiği inanç esasları ve anlatımındaki tutarlılık, irşat faaliyeti yürüten müminler için dikkat çekicidir.

Tarih boyunca her zaman ve mekânda bireyler, insanlar arasında kendilerini doğru ifade edebilmek, muhatapları nezdinde kabul görmek ve sağlıklı ilişkiler tesis edebilmek amacıyla farklı iletişim teknikleri geliştirmişlerdir. Bu çerçevede Hz. Yûsuf'un, içinde bulunduğu hapishane şartlarında inandığı değerleri muhataplarına aktarmaya yönelik tebliğ faaliyeti, etkili iletişim ve muhatap merkezli yaklaşım açısından değerlendirilmesi gereken önemli bir örnektir (Gümrükçüoğlu, 2014, s. 195). Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf kıssası, "ahsenu'l-kasas" olarak nitelendirilmiştir. Bu nitelendirme, kıssanın Kur'ân'ın temel amaçlarından biri olan insanı ve toplumu eğitme, hidayete yönlendirme ve ahlâkî bilinç kazandırmayı teşvik etmesindendir (Harman, 2013, ss. 1–5; Saylan, 2009). Nitekim Yûsuf sûresi, Kur'ân'daki diğer kıssalardan farklı olarak Hz. Yûsuf'un hayatındaki ibretlik bölümleri sûrenin başından sonuna kadar bütüncül bir anlatım içerisinde sunmaktadır (Zemahşerî, 2003, 2:424). Müfessirlerin genel kanaatine göre Yûsuf sûresinin nüzûl sebebi, Hz. Peygamber'i teselli etmeye yöneliktir (Taberî, t.y., 12:363). Buna göre Hz. Yûsuf'un kardeşlerinin eziyetlerine ve karşılaştığı ağır imtihanlara rağmen nihayetinde üstün bir konuma erişmesi, Hz. Peygamber'in de kendisine zulmeden kavmi karşısında ilahî yardım ve başarıya ulaşacağına işaret eden bir mesaj niteliği taşımaktadır (Yûsuf 12/4, 59).

Hz. Yûsuf'un hapishane kıssasında insanı ve toplumu doğrudan ilgilendiren birkaç kavrama yer vermek gerekir. Bunlardan birisi de Kur'ân'da elli dokuz yerde geçen ve büyük günahlar arasında sayılan iftira olgusudur. Hz. Yûsuf, iffetini muhafaza etmesi sebebiyle iftiraya uğramış, haksız yere hapse atılmış; ancak maruz kaldığı tüm bu zorluklara rağmen tebliğ ve irşat görevinden uzaklaşmamıştır. Hz. Yûsuf'un bu tutumu, Kur'ân bağlamında örnek şahsiyetin nasıl olması gerektiğini somut bir biçimde ortaya koymaktadır. Özellikle hapishane hayatında sergilediği tavır ve iletişim, zor ve sınırlı şartlar altında dahi tebliğ faaliyetinin sürdürülebileceğini göstermesi bakımından önemlidir (Çağrıcı, 2000, 21:522).

Hapishane, Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen mekânlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Hz. Yûsuf'un şehir merkezinden uzak bir hapishane ortamında bulunmasına rağmen (Taberî, t.y., 12: 229) tebliğ ve irşat vazifesini sürdürmesi, dinî davetin yalnızca elverişli şartlarla sınırlı olmadığını, olumsuz yargıların ve ağır koşulların hâkim olduğu ortamlarda dahi devam ettirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, mekânın niteliğinden bağımsız olarak tebliğ sorumluluğunun sürekliliğine işaret etmektedir. Sözlüklerde "*haps*" kelimesi; "*alıkoymak, engellemek*" anlamlarına gelmekte olup, (İbn Manzûr, t.y., 6: 45) bir kimsenin belirli bir yerde tutulmasını ifade eder. (İsfahânî, 2001, s. 106) Bu fiilin uygulandığı mekân "hapishane", bu şekilde özgürlüğü kısıtlanan kişi ise "mahpus" olarak adlandırılmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de "haps" ve türevleri iki yerde geçerken, (el-Mâide 5: 106; Hûd 11:8) "hapsetmek" anlamına gelen "sicn" kelimesi on âyette yer almaktadır. (Abdülbâkî, 1996, s. 225–226) İslâm hukukunun temel kaynakları olan Kur'ân ve Sünnet, yalnızca ibadet ve muamelât alanlarını değil, aynı zamanda ceza hukukunun esaslarını da belirlemektedir. Bu çerçevede Kur'ân ve Sünnet'te yer alan hapishane kavramı ve belirlenen cezalar, genel olarak zarûrât-ı dîniyyeyi korumayı ve bireysel ile toplumsal dengeyi sağlamayı hedeflemektedir. (Bardakoğlu, 1997, 16: 54–55; Uyanık, 2017, s. 32) Kur'ân'da Hz. Yûsuf döneminde uygulanan hapis cezasına atıfta bulunulması (Yûsuf 12/75–76) ve zina eden kadınların evlerde hapsedilmesine dair hüküm, (en-Nisâ 4/15–16) hapsin bir ceza türü olarak kullanılabileceğine işaret etmektedir (Bardakoğlu, 2013, 44: 1–5).

Kur'ân-ı Kerîm, pek çok peygamberin tebliğ faaliyetlerini haber verdiği gibi, Hz. Yûsuf'un hapishanede yürüttüğü irşat faaliyetlerini de aktarmaktadır. Sözlükte "kararlılıkla doğru yolda kalmaya çalışmak" ve "doğru istikamete yönlendirmek" anlamlarına gelen irşat kavramı, (İbn Manzûr, t.y., 3: 175) Kur'ân'da on dokuz yerde geçmekte olup, (Abdülbâkî, 1996, s. 394; Fîrûzâbâdî, 1993, s. 791) müminleri Hakk'a kulluk ve itaate sevk eden temel dinî vasıtalardan biri olarak değerlendirilmektedir. İrşat kavramıyla birlikte vaaz, tebliğ, nasihat ve emr-i bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker gibi kavramlar da dinî literatürde yakın anlam alanlarına sahip olup, aynı amaca hizmet etmektedir (Çağrıcı, 1994, 9: 16–19).

Hz. Yûsuf'un yaşadığı dönemde Mısır toplumunda rüya tabirine büyük önem verildiği, sûrede yer alan rüya anlatımlarından açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim Hz. Yûsuf'un hapishanedeki irşat faaliyetlerinin başlamasına vesile olan unsur, iki mahkûmun gördükleri rüyalar olmuştur. Sözlükte "görmek" anlamına gelen rü'yâ, uyku esnasında insan zihninde ortaya çıkan görüntüler şeklinde tanımlanmaktadır (Cevherî, 2008, 6: 2343). Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber, Hz. İbrahim, Hz. Yûsuf ve Mısır hükümdarının gördükleri rüyalara yer verilmekte; (Yûsuf 12/4–5, 43, 100; es-Sâffât 37/105; el-Fetih 48/27) özellikle Yûsuf sûresinde beş farklı tamlama ile Hz. Yûsuf'a rüya tabiri ilminin öğretildiği ifade edilmektedir (Yûsuf 12/6, 21, 43, 44, 100). Bu durum, onun irşat faaliyetlerinde muhatapların ilgi ve ihtiyaç alanlarını dikkate alan bir yöntem benimsediğini göstermektedir.

Günümüz Türkiye'sinde hapishanelerde yürütülen irşat faaliyetleri, Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında farklı dönemlerde imzalanan protokoller çerçevesinde sürdürülmektedir (Adalet Bakanlığı, 2019). Ceza İnfaz Kurumlarında din hizmetlerinin kurumsal anlamda başlangıcı 1950'li yıllara kadar uzanmakla birlikte, bu alandaki asıl gelişmenin 2000'li yıllardan sonra gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle 2001 yılında Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan *Hükümlü ve Tutukluların Dinî ve Ahlâkî Gelişimlerini Sağlamaya Yönelik Protokol*, ceza infaz kurumlarında sunulan din hizmetlerinin sistemli bir yapıya kavuşmasına ve yaygınlaşmasına önemli katkı sağlamıştır. Söz konusu protokolün kapsamının 2011 ve 2019 yıllarında genişletilmesiyle birlikte, ceza infaz kurumlarında yürütülen dinî rehberlik ve irşat faaliyetleri daha kurumsal ve etkin bir mahiyet kazanmıştır (Özdemir, 2002, 2:65-69). Günümüzde Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yaklaşık 1100 cezaevi vaizi görev yapmakta; bu görevliler, bulundukları ceza infaz kurumlarında koğuş, derslik ve konferans salonları gibi farklı mekânlarda hükümlü ve tutuklularla bir araya gelerek dinî rehberlik hizmeti sunmaktadır. (Diyanet İşleri

Başkanlığı, 2021). Bu araştırmada, klasik tefsir kaynakları ile modern dönem çalışmaları esas alınarak Hz. Yûsuf'un hapishane hayatında sergilediği tebliğ anlayışının ortaya konularak günümüzde bu hizmeti yürüten din görevlilerine onun rehberliğini ortaya koyma amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışmanın, beş yıl süreyle yürüttüğüm cezaevi vaizliği görevi sırasında elde edilen tecrübelerden hareketle, günümüz hapishanelerinde mahkûmlara yönelik gerçekleştirilen irşat faaliyetlerine teorik ve pratik düzeyde katkı sunması hedeflenmektedir.

Bu çalışma yöntem olarak, Hz. Yûsuf'un hapishane sürecindeki tebliğ faaliyetini metin merkezli bir yaklaşımla ele alarak incelemektedir. Araştırma sürecinde kıssada yer alan ayetler ve önemli kavramlar, klasik ve çağdaş tefsirler eşliğinde bağlam ve kıssa bütünlüğü çerçevesinde lafzî ve anlam merkezli çözümlemeye tabi tutularak değerlendirilmektedir. Çalışma, kıssayı yalnızca tarihsel bir olay olarak değil, her dönem muhataplarına rol-model bir metin olarak ele alarak tümevarım ve tümdengelim yöntemlerini birlikte kullanmaktadır. Kıssada yer alan ayetlerden tespit edilen ilkeler, çağdaş dinî tebliğ, iletişim ve manevi rehberlik bağlamında yorumlanmaktadır. Elde edilen bulgular, günümüz Ceza İnfaz Kurumları gibi kapalı kurumlardaki dinî danışmanlık faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmekte; böylece metin çözümlemesiyle birlikte uygulamaya dönük çıkarımları bütünleştirmeyi benimsemiştir.

Ülkemizde hazırlanan tez ve makaleler incelendiğinde, Hz. Yûsuf kıssası, hapishane, irşat ve mahkûmlara yönelik din hizmetleri gibi başlıklar etrafında önemli sayıda akademik çalışmanın gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda makale düzeyindeki çalışmalar arasında Orhan İyibilgin'in *Hz. Yûsuf Kıssasının Üslup ve İhtiva Ettiği İbretler Yönünden Değerlendirilmesi* (2019), Halit Boz'un *Kur'an ve Tevrat'ta Hz. Yûsuf* (2017), Şuayip Özdemir'in *İslam'ın İlk Dönemlerinde Hapishanelerin Doğuşu, Kurumsallaşması ve İşlevleri* (2001), Cuma Karan'ın *Cezaevlerindeki Din Hizmetleri ve Mahkûmlarla İletişim Dili (Nevşehir E Tipi Kapalı Cezaevi Örneği)* (2013), Zeynep Ceran'ın *Dezavantajlı Bireylerle İletişimde Din Dili (Cezaevi Mahkûmları Özelinde)* (2019) ile Osman Kaya ve Hacı Çiçek'in *"Yûsuf Sûresi Bağlamında Günümüz Gençlerine Rol Model Olacak İffet Timsali Hz. Yûsuf"* (2019) başlıklı çalışmaları öne çıkmaktadır. Tez düzeyinde yapılan çalışmalar ise konunun farklı boyutlarını ele alarak literatüre önemli katkılar sunmuştur. Bu kapsamda Osman Irmak'ın *Yûsuf Sûresi Işığında İnsan Eğitimi* (1994), Ahmet Avcı'nın *Din Eğitimi Açısından Yûsuf Sûresi* (2005), Aydın Doğan'ın *Kur'ân Çerçevesinde Yûsuf (a.s.) Kıssasından Çıkarılabilecek Mesajlar* (2001) ve Nesrişah Saylan'ın *Yûsuf Sûresinden Bireysel ve Toplumsal Mesajlar* (2009) adlı tezleri zikredilebilir. Bu çalışma ise söz konusu literatürden hareketle, hapishane hayatını ve bu ortamın psikolojik şartlarını uzun süre tecrübe eden bir peygamber olarak Hz. Yûsuf'un, böylesine sınırlayıcı ve zor bir mekânda dahi irşat vazifesini nasıl yerine getirdiğini ve bu süreçte benimsediği üslup ve iletişim yöntemlerini ve günümüze yansıyan yönlerini bütüncül olarak incelemektedir. Bu yönüyle araştırma, diğer çalışmalardan farklı olarak hapishane gibi dini mekanlar dışında yürütülen tebliğ çalışmalarını klasik ve modern kaynaklarda Hz. Yûsuf'un örnekliğini bütüncü yaklaşımla değerlendirme imkanı sağlayacaktır.[1]

1. Hz. Yûsuf'un Mahkûmlara Yönelik İrşat Faaliyeti

Allah'ın seçkin kullarından biri olan Hz. Yûsuf, hayatının belirli bir dönemini hapishane ortamında geçirmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf'un hayatından ibret verici kesitlerin kıssa üslubuyla aktarıldığı Yûsuf sûresinde, onun hapishane sürecine ve bu süreçteki tutumuna dair önemli bilgiler yer almaktadır (Yûsuf 12/36–42). Özellikle Hz. Yûsuf'un mahkûmlara yönelik yürüttüğü tebliğ faaliyetlerinde irşat konularının sıralanışı, benimsediği tebliğ yöntemi, nezaket ve hoşgörüye dayalı yaklaşımı dikkat çekmektedir (Kutup, 2003, 4:951). Hz. Yûsuf, diğer peygamberlerde olduğu gibi,

[1] Bu hususlarda özellikle din eğitimi ve Cumhuriyet dönemi din eğitimi noktasında fikir vermesi bakımından daha ayrıntılı bilgi için bk. Akın 2025, Akın 2026, Demir 2025, Demir 2026, Erdinçli, 2025, Erdem, 2008, Demir & Erdem, 2006.

içinde yaşadığı toplumu irşat etmeyi temel bir sorumluluk olarak benimsemiştir. Hayatının bir bölümünü geçirdiği hapishanede birlikte bulunduğu mahkûmlarla yakından ilgilenmiş, onların sorunlarını dinlemiş ve gördükleri rüyaları yorumlamak suretiyle onlarla sağlıklı bir iletişim zemini kurmuştur. Bu iletişim sürecinde, fırsat buldukça dinî konularda kendi inanç değerlerini dile getirmiş; bunu yaparken muhataplarını incitmeyen, yumuşak ve kuşatıcı bir üslup benimsemiştir.

Hz. Yûsuf (a.s.), Allah'a tevekkülü, rüya tabiri konusundaki bilgisi ve insanlarla kurduğu olumlu ilişkiler sayesinde hapishane sürecini anlamlı bir irşat faaliyetine dönüştürmüştür (Günay, 2015, ss. 435–460). Onun diğer mahkûmlarla kurduğu yapıcı iletişimi, dinini tebliğ etme açısından bir fırsata çevirdiği; Allah'ın dinini önce zindandaki arkadaşlarına, ardından da Mısır toplumunun geneline ulaştırma yönünde gayret gösterdiği anlaşılmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf'un hapishane öncesi döneme ait herhangi bir tebliğ faaliyetinden söz edilmemesi, bu kıssada aktarılan sürecin onun ilk sistemli tebliğ faaliyeti olarak değerlendirilmesine imkân tanımaktadır (Nair, 2021, s. 1–21).

1.1. Sahip Olduğu Bilginin Kaynağını Açıklaması

Hz. Yûsuf'un, kıssada hapishane arkadaşlarının gördükleri rüyaları doğrudan yorumlamaya geçmeden önce bazı temel hususlara dikkat çektiği görülmektedir. Bunlardan ilki, kendisine öğretilen rüya tabiri ilminin kaynağını konuşmanın başında açıkça belirtmesidir. Bu yaklaşım, hem rüya yorumu talebinde bulunan kişilerin hem de çevrede bulunan diğer mahkûmların muhtemel itirazlarını en aza indirmeyi, aynı zamanda muhataplarında güven duygusu oluşturmayı amaçlamaktadır. Nitekim Kur'ân'da Hz. Yûsuf'un şu ifadelerine yer verilmektedir: "*Yûsuf şöyle cevap verdi: "…onun yorumunu mutlaka size haber vereceğim. Bu, rabbimin bana öğrettiklerindendir. Şüphesiz ben, Allah'a inanmayan, âhireti de inkâr eden bir kavmin (Mısırlıların) dininden uzak durdum.*" (Yûsuf 12/37–38) Bu âyette Hz. Yûsuf, sahip olduğu rüya yorumlama bilgisinin kaynağının kendi yeteneği ya da beşerî bir kazanım olmadığını, doğrudan iman ettiği Rabbi tarafından kendisine öğretildiğini vurgulamaktadır. Böylece hem kime iman ettiğini açıkça ortaya koymakta hem de tebliğ faaliyetinin temelini oluşturan tevhid inancını konuşmanın merkezine yerleştirmektedir. Ayrıca "*Bu (rüya yorumlama ilmi) rabbimin bana öğrettiklerindendir*" ifadesi, Hz. Yûsuf'a rüya tabiri ilminin yanı sıra başka ilimlerin de öğretildiğine işaret etmektedir.

Hz. Yûsuf, rüya yorumlama bilgisinin kaynağını açıklarken, bunun kâhinlik, falcılık veya dönemin yaygın batıl uygulamalarından değil; kendisini yaratan, koruyan ve elçi olarak seçen Allah'tan geldiğini özellikle belirtmiştir. Aynı bağlamda, inanç kimliğini tanımlarken Allah'a ve âhiret gününe inanmayan putperest Mısır toplumunun dininden uzak durduğunu, buna karşılık hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayan ataları İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine mensup olduğunu ifade etmiştir.

Hz. Yûsuf'un hapisten kurtulmasına vesile olan hadisenin Mısır kralının gördüğü bir rüya olması, saray çevresindeki kâhin ve falcıların bu rüyayı yorumlamakta aciz kalmaları ve güvenilir bir rüya yorumcusu aranması, onun hapishanedeki bu tebliğ üslubuyla doğrudan ilişkilidir. Çünkü Hz. Yûsuf'un, iki arkadaşının rüyasını yorumlamadan önce rüya tabiri bilgisinin kaynağını açıklaması, ilerleyen süreçte onun güvenilir bir ilim ve hikmet sahibi olarak tanınmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim rüyaları hemen yorumlamış olsaydı, kurtulan mahkûmun onu hatırlamaması ya da kral nezdinde dile getirme ihtiyacı duymaması kuvvetle muhtemeldi. Bunun yanında Hz. Yûsuf'un, idam edileceğini bildiği arkadaşının iman üzere ölmesi için rüya tabirinden önce tevhid inancını ve gerçek imanı açıklaması, onun tebliğ faaliyetinde öncelik sıralamasını ne denli bilinçli bir şekilde belirlediğini göstermektedir (Taberî, t.y., 13:162). Bu yönüyle Hz. Yûsuf'un hapishanedeki tutumu, irşatta zamanlama ve muhatabın ruhî durumunu gözetme açısından dikkat çekici bir örnektir.

1.2. Örnek Bir Şahsiyet Olduğunu Ortaya Koyması

Hz. Yûsuf'un örnek şahsiyeti, hapishanedeki iki mahkûmun rüyalarını yorumlamak için onu tercih etmelerinin temel gerekçesidir. Nitekim âyette bu durum; "*Kuşkusuz biz seni bu işleri iyi bilen*

biri olarak görüyoruz" (Yûsuf 12/36) ifadesiyle dile getirilmekte; böylece bu kişilerin Hz. Yûsuf'a bilinçli bir şekilde güvenerek başvurdukları anlaşılmaktadır (Karaman vd., 2007, 2: 256–257). Kur'ân'da, bu talebin öncesinde veya sonrasında Hz. Yûsuf'un hapishane hayatına dair ayrıntılı bilgilere yer verilmemekle birlikte, uzun süreli bir gözlem neticesinde onun ahlâkı, dindarlığı ve güvenilirliğiyle temayüz ettiği ima edilmektedir (Kutup, 2003, 4: 1988). Kaynaklarda Hz. Yûsuf'un hapishanede cömertliği, emîn oluşu, doğruluğu, vakar ve ağırbaşlılığı, ibadete düşkünlüğü, rüya tabiri konusundaki bilgisi ve diğer mahkûmlara karşı sergilediği merhametli tutumuyla tanındığı ifade edilmektedir (İbn Kesîr, 1419, 4:332).

Rüya ilminin dönemin Mısır toplumunda önemli bir yere sahip olması ve Hz. Yûsuf'un bu alanda bilgi sahibi olması, peygamberlerin gönderildikleri toplumların ihtiyaçlarına uygun donanımlarla desteklenmesi ilkesiyle uyumludur. Bu bağlamda, rüyalarını anlamlandıramayan iki mahkûmun, doğruluğuna ve ilmine güvendikleri Hz. Yûsuf'a başvurmaları tabiî bir sonuç olarak değerlendirilebilir (Karaman vd., 2007, 3: 232). Hz. Yûsuf'un yalnızca mahkûmlar nezdinde değil, hapishane görevlileri tarafından da izzetli ve örnek bir şahsiyet olarak görülmesi, onun güvenilirliğini pekiştiren bir unsur olmuştur. Bu kıssa, tarihin hangi döneminde olursa olsun irşat faaliyeti yürüten kişilerin toplumda kabul görmelerinin, öncelikle söz ve davranış bütünlüğüne dayalı örnek bir hayat sürmelerine bağlı olduğunu göstermektedir. Nitekim Hz. Yûsuf örneği, inandığı değerleri yaşayan bir kimsenin, sözlü tebliğde bulunmasa dahi yaşantısıyla güçlü bir irşat ve temsil ortaya koyabileceğinin göstergesidir (Mevdûdî, t.y., 2: 465).

1.3. Kimliğini Açıklaması

Hz. Yûsuf, hapishane ortamında yürüttüğü tebliğ faaliyetinde, muhataplarını ikna edebilmek amacıyla konuşmasına kendi kimliğini ve peygamber atalarını zikrederek başlamıştır. Bu tutum, sahip olduğu gayb bilgisi ve rüya tabiri ilminin şahsî bir yetenekten veya beşerî kaynaklardan değil, kendisinden önce o coğrafyada yaşamış ve peygamberlikleri toplum nezdinde kabul görmüş atalarının yolundan gelen bir vahiy geleneğine dayandığını göstermek içindir. Böylece Hz. Yûsuf, kendisine niçin güvenilmesi gerektiğini rasyonel ve toplumsal açıdan anlaşılır bir zemine oturtmaktadır.

Genel olarak insanların fıtraten özellikle ilk kez muhatap olduğu kişiler hakkında güven duygusu oluşmasında tereddütler yaşaması mümkündür. Hapishane gibi kimliklerin belirsizleştiği bir ortamda bu tereddüt daha da belirgin hâle gelmektedir. Hz. Yûsuf'un Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup'u ataları olarak anması, bu belirsizliği gidermeye ve muhatapları nezdinde güven tesis etmeye yönelik bilinçli bir tebliğ stratejisidir (Karaman vd., 2007, 3: 232). Bu şekilde, kendisinin de onlar gibi ilahî bir tebliğle görevlendirildiğini dolaylı biçimde ifade etmektedir.

Hz. Yûsuf'un, sunduğu bilgilerin kâhinlik veya falcılık türünden değil, vahiy kaynaklı bir gayb bilgisi olduğunu vurgulaması, tebliğini meşrulaştıran ve güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşım, muhatapların tevhid, nübüvvet ve âhiret gibi temel inanç esaslarını kabullerini kolaylaştırmaya yöneliktir (Kutup, 2003, 4: 1988). Dolayısıyla burada kişisel kimliği öne çıkarmadan ziyade, toplum tarafından iyi bilinen peygamberlei referans göstererek ilahî mesajı kabul ettirme gayreti vardır.

1.4. İrşat İçin Vakit Belirlemesi

Hz. Yûsuf, hapishanedeki muhataplarının dikkat ve algı düzeyini gözeterek konuşmasının süresini baştan belirlemiş ve bunu "*yemek gelmeden önce onun yorumunu mutlaka size haber vereceğim*" ifadesiyle ortaya koymuştur. Nitekim bu ifade, hem konuşmanın sınırını netleştirmekte hem de dinleyicilerin fiziki ve psikolojik durumlarının dikkate aldığını göstermektedir.

Hz. Yûsuf, muhatapların rüya yorumu ve yaklaşan yemek saatine yoğunlaştığını göz önünde bulunduran konuşmasını bu ihtiyaçlara uygun şekilde sınırlayarak ilgiyi hakikatlere yönlendirmiştir. Bu yaklaşım, onun dinleyici merkezli bir iletişim benimsediğini göstermektedir; fiziki açlık ve merak

gibi mevcut durumları dikkate alarak mesajın etkin bir şekilde iletilmesini sağlamıştır. Hz. Yûsuf, zamanı sınırlayarak hem dikkatleri çekmiş hem de psikolojik olarak dinleyicileri rahatlatmıştır. Bazı müfessirler, bu ifadenin rüya yorumunun gerçekleşmeden önce verileceğine işaret ettiğini belirtmektedir. (İbn Kesîr, 1419, 4: 333). Bu örnek, tebliğ faaliyetlerinde muhatapların ruhsal ve fiziksel durumlarının gözetilmesinin, uzun ve dağınık anlatımların dikkat dağılmasına yol açacağını bilinmesinin önemine dair örnek bir yaklaşımdır (Akın, & Demir, 2026).

1.5. Mahkûmlara Suçlarını Sormaması

Toplumun dezavantajlı kesimlerinden biri olan mahkûmlarla etkili iletişim kurmanın temel ilkelerinden biri, onların geçmiş suç veya hatalarını gündeme getirmemektir; zira bireyler kendi kusurlarını bilen bir muhatap karşısında kendilerini rahat ifade edemezler. Bu bağlamda Hz. Yûsuf, hapishaneye birlikte girdiği iki mahkûmun geçmişlerini sorgulamaksızın, onları insani bir yaklaşım çerçevesinde karşılamış ve iletişimi iman ve inanç temelli bir diyalog üzerine odaklamıştır.

Hz. Yûsuf, muhataplarının kimlik ve geçmişine dair bilgi edinmeden, sadece rüyalarının yorumlanmasına aracılık edeceğini belirterek, bu süreci kendi inanç esaslarını aktarmak için bir fırsat olarak değerlendirmştir. Bu tutum, onun gündeminin mahkûmların dünyevi hata ve suçlarından ziyade, onların imanı, ahiret inancı ve ebedi hayatı üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Nitekim rüyaların yorumlanmasının ardından, söz konusu mahkûmların kralı zehirleme girişiminde bulundukları anlaşılmış; Hz. Yûsuf buna rağmen, korkuya kapılmadan ve önyargısız bir biçimde inandığı değerleri aktarmaya devam etmiştir. Bu yaklaşım, onun davadaki samimiyetini ve tebliğ sürecinde gösterdiği sağlam duruşu ortaya koymaktadır (Şevkânî, 1998, 3: 30).

1.6. Etkili Bir Dil ve Üslup Kullanması

Kur'ân-ı Kerim, etkili bir tebliğ ve irşat sürecinde izlenmesi gereken yöntemleri, hikmet, güzel öğüt ve iyi niyetle yapılan tartışma gibi kavramlar üzerinden örneklemektedir (en-Nahl 16/125). Hz. Yûsuf'un hapishane kıssasında, muhataplarını tevhid ve gerçek imana yönlendirme çabası, bu ilkelere uygun bir şekilde sunulmaktadır. Nitekim etkili irşat; muhatabın psikolojik durumunu dikkate alan ses tonu, yumuşak ifadeler, jest ve mimiklerle desteklenen öğüt verme yöntemiyle mümkündür (Topaloğlu, 2020, 22: 454–455).

Hz. Yûsuf, muhataplarının güvenini kazanmak için öncelikle rüya yorumlama bilgisinin kaynağını açıklayarak onları rahatlatmıştır. Konuşmasında yumuşak, ikna edici ve mantıklı deliller kullanarak muhataplarını etkilemeye çalışmış, onları dışlamadan ve suçlamadan "*ey zindan arkadaşlarım*" şeklinde hitap ederek iletişimini kuşatıcı bir üslup üzerine kurmuştur (Âlûsî, t.y., 2: 247). Bu yaklaşım, Hz. Yûsuf'un kendisini muhataplarıyla özdeşleştirdiğini ve onlara yakın hissettirdiğini göstermektedir; insan psikolojisi açısından, yakınlık ve kibirsizlik, muhatapta dikkat ve kabul görmeyi artıran önemli faktörlerdir.

Ayrıca Hz. Yûsuf'un konuşmasında suçlayıcı bir dilin kullanılmaması dikkat çekicidir. Tevhid inancına davet sürecinde, muhataplarının inandığı ilahlara doğrudan karşı çıkmamış, onları dışlamamış ve neden bu ilahlara inandıklarını sorgulamamıştır. Kur'ân'daki ifadesiyle: "*Siz Allah'ı bırakıp; sadece sizin ve atalarınızın taktığı bir takım isimlere (düzmece ilahlara) tapıyorsunuz. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah'a aittir. O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.*" (Yûsuf 12/40) şeklinde muhataplarını bilgilendirmiştir. Bu yaklaşım, hem Allah'ın yeryüzünün hâkimi olduğunu hatırlatarak doğru dini göstermekte hem de muhatapların bundan sonraki yönelimlerini dolaylı biçimde irşad etmektedir. Rüyaların sonucunun, Allah'ın hükmüne uygun olarak gerçekleşeceğini bildirmesi, hem vahyin doğruluğunu hem de ilahi adaletin kaçınılmazlığını vurgulayan bir tebliğ yöntemidir (Kutup, 2003, 4: 1989).

2. Mahkûmlara Yönelik İrşad Konuları

Yûsuf sûresi, Hz. Yûsuf'un hayatındaki birçok imtihanın, onun peygamberlik öncesi bir eğitim süreci olduğunu ortaya koymakta ve Hz. Yûsuf'un hapishanedeki tebliğ vazifesine dikkat çekerek onun zor şartlar altında dahi peygamberlik misyonuna verdiği değeri önplana çıkarmaktadır. Tüm peygamberlerin temel görevi, tevhid inancını insanlara ulaştırmaktır. Bu bağlamda Hz. Yûsuf'un hapishanedeki faaliyetleri, peygamberlik görevini ve tebliğ metodolojisini anlamak açısından önemli bir örnektir.

Hz. Yûsuf, mahkumlarla konuşmasında en önemli konulardan başlayarak tevhid inancının esaslarını anlatmaya çalışmıştır. Bu bağlamda rüya yorumunu talep eden iki mahkûm arkadaşına yanıt vermeden önce, îmânî konulara dair bilgilendirme yapmayı öncelikli hedef olarak belirlemiştir. Hz. Yûsuf, konuşmasında özellikle Allah'a ve ahirete iman konularına vurgu yaparak, ibadetin yalnızca Allah'a yöneltilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hz Yûsuf, konuşmasında ayrıca peygamberlik silsilesine bağlı olduğunu bildirerek peygamberlik inancını dile getirmiştir. Hz. Yûsuf'un hapishanedeki tebliğ faaliyeti, kendisinin yeni bir şey ortaya çıkarmadığını bilakis, önceki peygamberlerin mesajlarını yeniden ifade ettiğini vurgulaması, ilahi mesajın sürekliliğine işarettir (Kutup, 2003, 4: 1988).

Hz. Yûsuf, konuları ele alırken muhataplarının değer yargılarını ve deneyimlerini doğrudan reddetmemiş, dışlamamış bilakis onların değerlerini referans alarak konuşmasına başlamıştır. Örneğin, "*Hangisi daha iyidir? Çeşit çeşit tanrılar mı, yoksa bir tek ilah olan Allah mı?"* ifadesi, muhatapların kendi tecrübeleri üzerinden tevhid delili sunma yöntemini göstermektedir. Bu metod, muhatabı doğrudan reddetme veya inançlarını yok sayma yerine, onun ikna edilmesinin ve yönlendirilmesinin önplana alındığını göstermektedir (Kutup, 2003, 4: 1989–1990). Hz. Yûsuf'un hapishanedeki hitabı, psikolojik olarak zor bir ortamda dahi muhataplarını sıkmadan önemli gördüğü konuları anlatabilme becerisini göstermektedir. Tebliğ sırasında önemli gördüğü konuları sadece kuru bilgi aktarımı yerine, muhataplarının sosyal ve psikolojik koşullarını dikkate alarak öğüt ve nasihatler eşliğinde sunmuştur (Sâbûnî, t.y., 2: 29–30). Bu yaklaşım, irşat faaliyetinde doğru ileişim ve usulün önemini ortaya koymaktadır. Hz. Yûsuf'un hapishanedeki tebliği esnasında seçtiği konular incelendiğinde peygamberlik görevinde tevhid inancının önceliğini, doğru üslup ve yöntemin önemini göstermektedir. Muhatapların değer yargılarından faydalanmak, rüya yorumlarını bir araç olarak kullanmak, gayb bilgisinin kaynağını vahiy olarak göstermek etkili tebliğin temel ilkeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kıssa, hem teorik hem de pratik açıdan irşat vazifesi yapan her Müslüman için kıyamete kadar geçerli örnek bir tebliğ modelidir.

2.1. İman Esasları

Peygamberler, kendilerine verilen elçilik görevi çerçevesinde öncelikli olarak muhataplarını Allah'a iman etmeye davet etmişlerdir. İmanın temel rüknü, insanın yaratıcısını bilmesi ve O'na bağlanmasıdır. Bu bağlamda Hz. Yûsuf'un hapishanedeki faaliyetleri, akli ve mantıki delillerle desteklenmiş davet üslubunu ve irşad stratejisini ortaya koymaktadır (Akın, 2021).

Hz. Yûsuf, rüyaları yorumlarken sahip olduğu rüya yorumlama bilgisinin kaynağının Allah olduğunu belirtmiş ve böylece peygamber olduğunu ve vahiy aldığını ortaya koymuştur. Bu, onun kehanet veya müneccimlik ile ilgisi olmadığını, bilgi aktarımının ilahi kaynaklı olduğunu ve dolayısıyla muhatapların iman etmeleri gereken hakikatleri anlamalarını sağlamaktadır (Beydâvî, 1418, 3: 163). Hz. Yûsuf'un tebliğinde öncelik, muhataplarının Allah'a şirk koşmalarını engellemektir. Mısır'da yaygın olan çok tanrılı inançlara karşı bir olan Allah'a iman etmeyi örneklerle açıklamış, muhataplarının yanlış inançlarını göz önüne alarak onları ikna etmiştir (Sâbûnî, t.y., 2: 29–30). Bu yaklaşım, peygamberlerin yaşadıkları toplumların Allah dışında taptıkları varlıkların temelsizliğini çeşitli vesilelerle ortaya koymaya çalışmalarının sonucudur.

Hapishanede inancını yaymak için uygun bir fırsat arayan Hz. Yûsuf, kendisine soru soran iki muhatabını sabır ve güzel bir üslupla karşılamış ve tebliğine bilinçli bir zemin hazırlamak için cevabı kendinden değil, Allah'ın ilminden kaynaklandığını açıklayarak sözlerine başlamıştır (İbn Âşûr, 1999, 12: 267). Bu giriş, Hz. Yûsuf'un Allah'tan vahiy aldığını ve atalarının tevhid dinine bağlılığını vurgulayarak Mısır'daki çok tanrılı inançlardan farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Hz. Yûsuf'un tebliğ üslubu, iman esaslarını tedrici ve mantıklı bir biçimde açıklamayı hedeflemekte ve muhataplarının doğrudan karşı çıkmalarını önleme ve ilahi mesajı kavratmayı hedeflemektedir (Kutup, 2003, 4:1988). Kıssada görüldüğü üzere Hz. Yûsuf, konuşmasının başında inandığı dinin temel unsurlarını özetleyerek, hakikati güzel bir üslupla ifade etmektedir.

Hz. Yûsuf, inandığı değerlere muhataplarını ikna etmek amacıyla akli ve mantıki birçok delil kullanmıştır (Karaman vd., 2007, 3: 232). Kıssanın geçtiği ayetlerde yer alan: "*Ey hapishane arkadaşlarım! Çeşit çeşit tanrılar mı, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı (inanıp bağlanmak için) daha iyi Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında herhangi bir delil indirmemiştir. Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler."* (Yûsuf 12/39–40) ifadesi, muhatapların doğrudan iman etmelerini dayatmadan, Allah'ın yaratıcı, hüküm ve tasarruf sahibi olduğunu mantıki bir çerçevede açıklamaktadır (İbn Kesîr, 1419, 4: 331; Mevdûdî, t.y., 2: 465). Bu yaklaşım, irşad açısından önemli bir rol-modelliği ortaya koymaktadır. Hz. Yûsuf'un konuşması, Mısır halkının çok tanrılı inancına karşı, tevhid inancını vurgulamakta ve kulluğun yalnızca Allah'a yapılması gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Tefsirlerde belirtildiği üzere Hz. Yûsuf'un yaşadığı dönemde Mısır'da otuza yakın tanrıya inanılmakta ve bu tanrılar farklı tabiat olaylarını ve yıldızları temsil etmekteydi (İbn Âşûr, 1999, 12:274).

Hz. Yûsuf, iki muhatabının kralın yakınları olduğunu konuşması esnasında öğrenmesine rağmen, inancını açık ve korkusuzca dile getirmiştir. Bu durum, tebliğ ve irşad faaliyetlerinde muhatapların sosyal statülerine veya toplumdaki yaygın inançlara bakmaksızın hakikati ifade etmenin, cesur ve sağlam bir duruşun önemini ortaya koymaktadır (İbn Kesîr, 1419, 4:331). Bu bakımdan Hz. Yûsuf'un hapishanedeki Allah'a daveti, hem teorik hem de pratik açıdan her dönem Müslümanları için örnek alınacak bir tebliğ yöntemini temsil etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yûsuf'un beyanları, yalnızca Allah'a imanla sınırlı olmayıp, peygamberlik kurumuna ve peygamberlerin insanları hak yola yönlendirmedeki önemine de dikkat çekmektedir. Hz. Yûsuf'un hapishanedeki konuşmaları, tebliğin metodolojisini anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda, onun peygamberlere iman vurgusu, hem tevhid inancının doğrulanması hem de doğru yola ulaşma yollarının gösterilmesi açısından önemlidir.

Hz. Yûsuf, kıssada geçen diyaloglara göre kendisinin de önceki peygamberlerin izinden gittiğini ifade ederek, peygamberlik kurumuna açık bir referans sunmuştur. Mısırlı muhataplarının tanıdığı bazı peygamberlerin isimlerini zikretmesi, yalnızca kendi konumunu açıklamakla kalmayıp, peygamberlerin tevhid inancını yaymakla görevli elçiler olduğunu da ortaya koymaktadır (Taberî, t.y., 13:161). Onun bu davranışı, tebliğ açısından muhatapların daha önce kabul ettiği bir otorite üzerinden hak dini anlatmak, ikna sürecini güçlendirmek için önemli bir stratejidir.

Hz. Yûsuf'un bu kıssadaki peygamberlere iman etme hakkındaki sözleri, peygamberlere iman etmenin, doğru yola ulaşmada temel bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Hz. Yûsuf, bu konuşmasında Mısırlılar tarafından bilinen tarihsel ve kültürel değerlerden de faydalanmıştır. Hz. Yûsuf'un özellikle Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakub gibi peygamberleri isim vererek zikretmesi, bu peygamberlerin Mısır toplumu tarafından bilindiğini göstermektedir (Sâbûnî, t.y., 2:35). Kendisi, atalarını örnek göstererek, onların tebliğ ettiği hak dine uymanın bir insanı doğru yola yönlendireceğini belirtmiştir. Çünkü peygamberler, Allah'ın mesajını insanlara ulaştıran elçilerdir. Ayrıca Hz. Yûsuf, bu isimleri açıkça zikrederek peygamberlik görevini doğrulamaya, muhataplarının dikkatini çekmeye ve güvenini

kazanmaya çalışmıştır. Ayette, insanların çoğunun peygamberliğin önemini fark etmedikleri için Allah'a ortak koştuğu belirtilmektedir. Bu ifade, peygamberliğin insan hayatındaki merkezi rolünü ortaya koymakta ve tebliğde peygamberlere iman etmenin, Allah'a iman etme gibi hayati bir neticeye vesile olduğunu vurgulamaktadır (Sâbûnî, t.y., 2:40). Dolayısıyla Hz. Yûsuf'un yaklaşımı, muhataplarını doğrudan eleştirmek yerine, doğru inanç ve iman temelini akli ve tarihsel referanslarla açıklamaya yöneliktir (Akın, 2019). Hz. Yûsuf, önceki peygamberleri örnek göstererek hem kendi elçiliğini doğrulamış hem de muhataplarını doğru yola yönlendirmek için etkili bir strateji geliştirmiştir. Bu yaklaşım, tebliğin temel ilkelerinden biri olan, muhatapların geçmiş deneyim ve bilinen figürler üzerinden ikna edilmesi prensibine dayanmakta ve peygamberlere iman etmenin, Allah'a iman etmenin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Hz. Yûsuf'un rüya yorumlama sürecinde değindiği temel konulardan biri, tevhid inancının merkezi unsurlarından biri olan ahiret inancıdır (Kutup, 2003, 4: 1988). Ona göre insan, yalnızca dünya hayatı için yaratılmamış; bilakis onun hayat yolculuğu, geçici olan bu dünyadaki ölümden sonra ebedî bir ahiret hayatına doğru devam etmektedir (Bursevî, 1997, 4:231). Bu perspektif, Hz. Yûsuf'un muhataplarına hak dini tanıtırken ahiret inancının önemine vurgu yapmasına imkân tanımıştır. Mısır toplumunun o dönemdeki inanç sisteminde ahiret bilinci bulunmamaktaydı. Bu durum, Hz. Yûsuf'un vahiy yoluyla edindiği bilgiyi, karşısındaki insanların bilgisizliğine ve yanlış inançlarına dayandırmasına yol açmıştır. Kur'an'da geçen, "*Ben, Allah'a inanmayan ve âhireti inkâr eden bir milletin dinini bıraktım."* (Yûsuf 12/37) ifadesiyle Hz. Yûsuf, yalnızca kendi inancını değil, peygamberler tarafından öğretilmiş temel ilkelerden biri olan ahiret inancını da doğrulamaktadır. Bu yönüyle Hz. Yûsuf, vahiy almış bir peygamber olarak, iman ve ahiret bilincinin insan hayatındaki merkezi rolünü ortaya koymaktadır. Ayette geçen "millet" kavramı, Hz. Yûsuf'un yaşadığı dönemdeki Mısır halkı ve yöneticilerini ifade etmektedir. Rüya yorumlama sırasında muhatap olduğu iki mahkûm da bu toplumun mensubudur. Ancak Hz. Yûsuf, burada bireyleri değil, toplumun sahip olduğu yanlış inanç sistemini eleştirmektedir. İki genci rencide etmemek ve onları suçlamamak için doğrudan kişiliklerine atıfta bulunmamış, yalnızca toplumun genel inanç eksikliğine işaret etmiştir. Bu üslup, Hz. Yûsuf'un nezaket ve hikmetle iletişim kurma yönteminin bir göstergesidir ve İslami ahlak anlayışında örnek teşkil etmektedir. Hz. Yûsuf'un muhataplarına ahiret inancını aktarırken bireyleri suçlamadan, nazik ve hikmetli bir üslup benimsemenin önemini göstermektedir. Bu yöntem, hem tebliğde hem de dini eğitimde uygulanabilir bir model sunmakta, ahirete iman konusunda bireyin bilinçlenmesini teşvik etmektedir.

2.2. İbadetler

Hz. Yûsuf'un hapishane ortamında yaptığı konuşmalarda dikkat çektiği önemli konulardan biri, ibadet ve kulluk bilincidir. Hz. Yûsuf, öncelikle doğru Allah inancını açıklamış, ardından ibadetin yalnızca gerçek yaratıcısı olan Allah'a yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre ibadet, yapılmaya layık tek varlığa, yani Allah'a yöneltilmelidir; diğer tüm varlıklar, insan zihni tarafından ilah olarak kabul edilse de, aslında Allah'ın yaratıkları olup ibadete layık değildir. Bu yaklaşım, Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberlerin tebliğ ettiği temel inanç ilkeleriyle uyumludur.

Kıssa'da geçen, *"O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler"*(Yûsuf 12/39–40) ifadesi, Hz. Yûsuf'un tevhid anlayışını açık biçimde ortaya koyar. Buradaki "abede" fiili, sözlük anlamında "itaat etmek, boyun eğmek" anlamına gelirken, dini bağlamda yalnızca Allah'a kulluk etmek, onun emir ve yasaklarına tam boyun eğmek anlamında kullanılmıştır. Bu bağlamda, gerçek kulluğun göstergesi, ibadetin yalnızca bir ve tek Allah'a yöneltilmesidir. Hz. Yûsuf'un bu vurgusu, özellikle Mısır toplumunda yaygın olan putperestlik anlayışına karşı bir tepki niteliği taşır. O dönemde insanlar, çeşitli putlara ibadet ederek onlardan fayda veya zarar göreceklerini düşünmekteydiler (Kutup, 2003, 4: 1991). Hz. Yûsuf, bu yanlış inancı mantıksal ve teolojik delillerle eleştirerek, muhataplarını gerçek ilaha yönelmeye ikna etmeye çalışmıştır. Ayrıca Hz. Yûsuf, ibadet ve şükür ilişkisinin önemine de dikkat çekmiştir. İnsanların Allah'a kulluk ederek onun ihsan ettiği nimetlere karşı şükretmeleri gerektiğini vurgulamış, fakat

çoğunun bu sorumluluğu yerine getirmediğini ifade etmiştir. Kur'an'da geçen "*İnsanların çoğu şükretmezler*" ifadesi, insanların Allah'ın verdiği nimetlerin farkına varmadığını ve gerçek yaratıcıya karşı kulluk ve şükür borcunu yerine getirmediğini ortaya koymaktadır (Râzî, 2020, 18: 445). Hz. Yûsuf, muhataplarını bu düşünceye sevk ederek, Allah'ın nimetlerini değerlendirme ve ona şükretme bilincini kazanmalarını amaçlamıştır.

Hz. Yûsuf'un ibadet anlayışı, tevhid ve kulluk bilincinin bir arada öğretilmesi ile mümkümdür. Ona göre ibadet, yalnızca Allah'a yöneltilmeli; bu yöneliş, aynı zamanda şükür ve itaat bilincini de içermelidir. Bu yaklaşım, hem bireysel inanç pratiği hem de toplumsal dini bilinç açısından örnek teşkil etmekte, insanları doğru din anlayışına davet etmektedir.

3. Hz. Yûsuf'un Hapishane Hayatının Günümüze Yansımaları

Hz. Yûsuf'un hapishanede iki mahkûm arkadaşıyla yaşadığı diyaloglar ve bu bağlamda indirilen ayetler, Kıssanın yalnızca tarihsel bir olay olmasının ötesinde, kıyamete kadar gelecek bütün müminler için evrensel mesajlar içermektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf kıssası, Hz. Peygamber'in karşılaştığı zorluklar karşısında ona bir teselli olarak sunulmuş; aynı zamanda sabır, tevekkül ve kulluk bilincinin somut bir örneği olarak Müslümanlara rehberlik etmiştir.

Hz. Yûsuf'un hayatında dikkat çeken en önemli hususlardan biri, maruz kaldığı ağır imtihanlar karşısında isyan etmeden Allah'a teslimiyet göstermesidir. Kardeşleri tarafından kuyuya atılması, iftiraya uğraması ve uzun yıllar hapis hayatı yaşaması gibi zorluklara rağmen Hz. Yûsuf'un sabır ve tevekkülden ayrılmaması, onun ahlaki ve imani olgunluğunu ortaya koymaktadır. Bu sabırlı duruşun ardından Yüce Allah'ın onu zindandan çıkararak devlet yönetiminde söz sahibi bir konuma yükseltmesi, ilahî adaletin ve sünnetullahın bir tecellisi olarak değerlendirilmektedir. Ancak Hz. Yûsuf'u örnek kılan asıl husus, elde ettiği güç, makam ve itibar karşısında da kulluk bilincini muhafaza etmesidir. Zorluk anlarında sabır gösterdiği gibi, nimet ve imkânlara kavuştuğunda da şükür ve ibadetten geri durmamıştır. Bu yönüyle Hz. Yûsuf, müminlere hem sıkıntı hem de bolluk zamanlarında Allah'a bağlılığın sürekliliğini öğretmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu tavrın ahirette mükâfatlandırılacağına işaret edilmesi, sabır ve şükrün iman hayatındaki merkezi konumunu pekiştirmektedir (Saylan, 2009, s. 1).

Allah, sünnetullah gereği dünyada her insanı farklı şekillerde imtihana tabi tutmaktadır. Bu imtihanlar; makam, servet, aile, evlat, özgürlük veya hapis gibi farklı alanlarda tezahür edebilmektedir. Peygamberler dâhil olmak üzere hiçbir insan bu imtihanların dışında değildir. Bu bağlamda Hz. Yûsuf'un hapishane hayatı, imtihanın mekân ve şartlardan bağımsız olduğunu; asıl önemli olanın, her durumda Allah'a kulluk bilincini korumak olduğunu göstermektedir. Hz. Yûsuf'un hapishane süreci, müminler için sabır, tevekkül, şükür ve kulluğun sürekliliği açısından dikkat çekici mesajlar içermektedir. Dünya hayatında karşılaşılan her nimet ve sıkıntının geçici olduğu bilinciyle hareket eden müminlerin görevi, her şart altında Allah'a yönelmek ve kulluk görevini yerine getirmektir. Hz. Yûsuf'un hayatı, bu bilincin hem dünyada hem de ahirette ilahî mükâfata vesile olacağını ortaya koyan örnek bir modeldir.

3.1. Masumiyet ve Haksız Mahkûmiyet Olgusu

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf'un hayatı, dünya hayatının tüm insanlar için bir imtihan alanı olduğunu ortaya koyan çok sayıda örnek içermektedir. Masum bir bireyin ve aynı zamanda bir peygamberin uzun yıllar hapishanede tutulması, insan ilişkilerinde adalet, iftira ve güç–iktidar ilişkileri bağlamında son derece dikkat çekici bir örnek olarak sunulmaktadır. Bu kıssa, ilahî vahyin, bireysel masumiyet ile toplumsal ve siyasal çıkarlar arasındaki gerilime dikkat çektiğini göstermektedir.

Hz. Yûsuf'un suçsuz olduğu, gerek Mısır'ın yönetici sınıfı gerekse toplumun geneli tarafından bilinmesine rağmen, onun hapsedilmesine karar verilmiştir. Bu kararın temel gerekçesi, mevcut

toplumsal düzenin ve yöneticilerin itibarının korunmasıdır. Olayın kamuoyunda tartışılmasının önüne geçilerek, hem siyasi otoritenin hem de ailevi itibarın zarar görmemesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Hz. Yûsuf'un hapsedilmesi, hukuki bir zorunluluktan ziyade, siyasi ve sosyal kaygıların belirleyici olduğu bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Hz. Yûsuf'un yaşadığı bu süreç, bireysel suç kavramından bağımsız olarak, güç sahiplerinin kendi konumlarını muhafaza etmek adına adaleti ikinci plana atabildiklerini göstermektedir. Kur'ân'ın bu olayı ayrıntılı biçimde aktarması, müminlere dünya hayatındaki imtihanların yalnızca bireysel hatalarla sınırlı olmadığını; kimi zaman masumiyetin dahi zulümle karşılık bulabileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Hz. Yûsuf'un hapishane kıssası, adaletin ertelendiği durumlarda ilahî hikmete ve nihai adalete güvenmenin önemini vurgulayan evrensel bir mesaj içermektedir. Hz. Yûsuf'un, büyük bir iftiraya uğramasına ve herkesçe masumiyetinin bilinmesine rağmen hapse girmesi ve bu süreçte *hapis bana zina etmekten daha sevimli gelir*" şeklindeki ifadesi, onun ahlaki duruşunu ve iman derinliğini ortaya koymaktadır. Bu söz, Hz. Yûsuf'un dünyevî özgürlükten ziyade iffet, takva ve ilahî rızayı önceliğini göstermektedir. Aynı zamanda bu durum, bir insanın hatta bir peygamberin dahi haksız yere iftiraya uğrayabileceğini ve özgürlüğünden mahrum bırakılabileceğini göstermesi bakımından son derece ibret vericidir (Demir, 2022).

Kur'an'da yer alan, "*Sonunda -kesin delilleri görmelerine rağmen- onu bir zamana kadar zindana atmak (yetkililerce) gerekli ve uygun görüldü*." (Yûsuf 12/35) ayeti, Hz. Yûsuf'un suçsuzluğuna dair delillerin açık olmasına rağmen alınan hapis kararının bilinçli ve kasıtlı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayetin ifade biçimi, bu kararın hukuki bir zorunluluktan değil, yöneticilerin kendi çıkarlarını koruma isteğinden kaynaklandığını göstermektedir. Aziz'in, olayın toplum nezdinde büyümesini engellemek ve ailesinin itibarını korumak amacıyla bu yolu tercih ettiği; eşinin ise suçunu itiraf etmek yerine Hz. Yûsuf'un masumiyetini gizlemeyi seçtiği anlaşılmaktadır. Nitekim olayın bütün delilleri, kadının suçlu, Hz. Yûsuf'un ise masum olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Karaman vd., 2007, 3: 220–223). Buna rağmen Hz. Yûsuf'un hapse atılması, adaletin güç karşısında nasıl zedelenebildiğini ve masum bireylerin toplum düzenini koruma adına feda edilebildiğini göstermektedir. Kur'ân'ın bu olayı ayrıntılı şekilde aktarması, müminlere adalet, sabır ve ilahî takdire güvenme konusunda önemli mesajlar sunmaktadır. Bu bakımdan kıssa, müminlere haksızlık karşısında sabır ve ahlaki duruşu muhafaza etmenin, nihai adaletin ise Allah katında tecelli edeceğinin bilincini kazandırmaktadır.

3.2. Yardımı Yalnızca Allah'tan Bekleme Anlayışı

Hz. Yûsuf'un hapishane kıssası, dünya hayatının bir imtihan süreci olduğunu ve bu süreçte müminin Allah'a güven ve tevekkül bilinciyle hareket etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Hz. Yûsuf, hayatı boyunca karşılaştığı tüm zorlukları ilahî takdirin bir parçası olarak değerlendirmiş; başına gelen her imtihana sabır ve teslimiyetle yaklaşmıştır. Bu yönüyle onun hayatı, tevekkül ve sabrın sürekliliğine dair örnek bir model sunmaktadır.

Hz. Yûsuf'un hapishane sürecinde yaşadığı önemli hadiselerden biri, iki mahkûmun rüyasını yorumladıktan sonra, kurtulacağını bildiği kişiden durumunu krala iletmesini talep etmesidir. Ayette ifade edildiği üzere: *"Onlardan, kurtulacağına inandığı kişiye, "Efendinin yanında benden bahset" dedi. Fakat şeytan ona, efendisine Yûsuf'tan söz etmeyi unutturdu. Dolayısıyla Yûsuf birkaç sene daha zindanda kaldı."* (Yûsuf 12/42) Bu olay, Hz. Yûsuf'un masumiyetinin gerek ilahî bilgi gerekse beşerî düzeyde bilindiğini, ancak uzun zaman geçmesi sebebiyle olayın toplum nezdinde unutulduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bu nedenle Hz. Yûsuf, suçsuzluğunu bilen yöneticiye bir hatırlatma yapılması amacıyla, insani bir çerçevede yardım talebinde bulunmuştur (Karaman vd., 2007, 3:234). Tefsir literatüründe bu ayetle ilgili farklı yorumlar yapılmıştır. Bazı müfessirler, Hz. Yûsuf'un doğrudan Allah'tan yardım dilemek yerine bir kuldan yardım istemesinin, onun hapishanede birkaç yıl daha kalmasına sebep olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte birçok müfessir, bu yorumun mutlak bir anlam taşımadığını vurgulamış; bir peygamberin, ilahî takdire güvenmekle birlikte beşerî

sebeplere başvurmasının tevekküle aykırı olmadığını belirtmiştir. Şeytanın unutturması meselesi de, bazı tefsirlerde Hz. Yûsuf'un arkadaşına ricada bulunmasını, bazılarında ise mahkûmun krala durumu aktarmayı unutmasını ifade edecek şekilde yorumlanmıştır (Yazır, t.y., 4:467). Ancak genel kabul, bu durumun Hz. Yûsuf'un Allah'ı unuttuğu anlamına gelmediği yönündedir (Karaman vd., 2007, 3:234).

Kıssada dikkat çeken bir diğer husus, Hz. Yûsuf'un kral tarafından zindandan çıkarılmak istenmesine rağmen hemen özgürlüğünü kabul etmemesi, önce suçsuzluğunun toplum nezdinde ortaya konulmasını talep etmesidir. Bu tutum, onun temel amacının yalnızca hürriyetine kavuşmak değil, aynı zamanda üzerine atılan iftiradan tamamen arınmak olduğunu göstermektedir. Hz. Yûsuf'un, ülkenin önde gelen bilginleri ve kâhinleri tarafından yorumlanamayan rüyayı açıklaması, onun ilim ve hikmet sahibi bir şahsiyet olarak Mısır'da tanınmasına vesile olmuştur. Bununla birlikte Hz. Yûsuf, kralın rüyasını yorumlamakla yetinmemiş; vahiy doğrultusunda alınması gereken tedbirleri de açıklayarak ülkenin ekonomik yönetiminin kendisine bırakılmasını önermiştir (Mevdûdî, 1996, 2:465). Bu teklif, onun kişisel kurtuluşu değil, toplumsal faydayı önceliediğini göstermektedir. Nitekim sıradan bir mahkûmun serbest bırakılmak ve maddi bir ödülle yetinmesi beklenirken, Hz. Yûsuf'un devlet yönetiminde sorumluluk talep etmesi, insanlara hizmet etme idealinin onun temel motivasyonu olduğunu ortaya koymaktadır (Kula, 2019, s. 317).

3.3. Beraat ve Tahliyenin Vaktinde Tecelli Etmesi

Hz. Yûsuf'un hapishane imtihanının belirli bir süre devam etmesinin ardından Yüce Allah'ın onun özgürlüğüne kavuşması için kralın rüyasını bir vesile olarak yaratması, Kur'ân-ı Kerîm'de ilahî takdir açısından son derece dikkat çekici bir örnektir. Bu durum, kâinatta meydana gelen her hadisenin belirlenmiş bir zaman dilimi içerisinde vuku bulduğunu ve hiçbir olayın ilahî kader planı dışında gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. Nitekim insanın çeşitli girişimlerde bulunması, sebep ve vasıtalara başvurması mümkün olmakla birlikte, nihai sonucun gerçekleşmesi ilahî iradenin tayin ettiği vakte bağlıdır. Bu bağlamda Hz. Yûsuf'un hapishane kıssası, mümine düşen temel sorumluluğun sabır ve tevekkül olduğunu vurgulamaktadır.

Hz. Yûsuf, bir peygamber olmasına rağmen hapishaneden çıkmak için pasif bir tutum sergilememiş; beşerî sorumluluğun gereği olarak sebeplere sarılmış ve kurtuluşu için meşru yollar aramıştır. Ancak hapishaneden çıkış için ilahî takdirde belirlenen zaman henüz gelmediğinden, bir müddet daha zindanda kalmıştır. Kur'ân'da bu durum, "*Yûsuf birkaç sene daha zindanda kaldı."* (Yûsuf 12/42) ifadesiyle açıkça belirtilmektedir. Ayette kullanılan bu ifade, Hz. Yûsuf'un hapishane süresinin uzunluğuna işaret etmekle birlikte, bu sürenin kesin olarak ne kadar olduğuna dair net bir bilgi vermemektedir. Tefsir kaynaklarında Hz. Yûsuf'un Mısır hapishanesinde beş, yedi, on iki ya da on dört yıl kaldığına dair farklı rivayetler bulunmaktadır (Karaman vd., 2007, 3: 234).

Allah, ilahî takdirin tecelli ettiği vakit geldiğinde kralın gördüğü rüyayı Hz. Yûsuf'un özgürlüğüne vesile kılmıştır. Bu vesile, Hz. Yûsuf'un sıradan bir mahkûm gibi serbest bırakılmasını değil; aksine, üzerine atılan iftiradan tamamen aklanarak, izzetli ve onurlu bir şekilde hapisten çıkmasını sağlamıştır (İbn Kesîr, 1419, 4: 337). Böylece Hz. Yûsuf'un özgürlüğü, yalnızca fiziksel bir kurtuluş değil, aynı zamanda ahlaki ve toplumsal bir iade-i itibar anlamı taşımıştır. Hz. Yûsuf, Rabbinden aldığı vahiy doğrultusunda yalnızca kralın rüyasını yorumlamakla yetinmemiş; bunun ötesinde, rüyanın işaret ettiği yedi yıllık bolluk ve yedi yıllık kıtlık dönemlerine yönelik alınması gereken tedbirleri de ayrıntılı biçimde açıklamıştır. Özellikle bolluk yıllarında tahılın depolanması gerektiğini vurgulayarak, yaklaşan ekonomik krize karşı toplumsal bir çözüm önerisi sunmuştur. Bu kapsamda Hz. Yûsuf'un, ülkenin ekonomik yönetiminde sorumluluk talep etmesi, onun kişisel çıkar değil toplumsal maslahat gözettiğini göstermektedir (Mevdûdî, 1996, 2: 467). Kralın, mevcut şartlar altında bu teklifi kabul etmek zorunda kalması ise Hz. Yûsuf'un ilim, hikmet ve güvenilirlik bakımından alternatifsiz bir konuma yükseldiğini ortaya koymaktadır. Bu kıssa, her daim müminlere

sabır ve tevekkülün pasif bir bekleyiş değil; ilahî takdire güvenerek sorumluluk bilinciyle hareket etmek anlamına geldiğini öğretmektedir.

3.4. Kulluk Vazifesine Odaklanması

Hz. Yûsuf, kendisine yüklenen tebliğ sorumluluğunu her şart altında öncelemiş; inandığı hakikatleri herhangi bir korku ya da çekince göstermeksizin açık ve tutarlı bir biçimde ifade etmiştir. Onun kıssada sergilediği tutum, tebliğin yalnızca uygun ortamlar beklenerek ertelenen bir görev değil; bilakis karşılaşılan her meşru fırsatın değerlendirilmesi gereken temel bir peygamberlik sorumluluğu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Hz. Yûsuf'un, hapishane ortamında iki mahkûmun rüyalarını yorumlama sürecini bir tebliğ vesilesi olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Hz. Yûsuf, muhataplarına hitap ederken öncelikle inandığı değerleri açıkça ortaya koymuş; tevhid inancını, herhangi bir dolaylı anlatıma başvurmaksızın doğrudan ifade etmiştir. Onun, rüyası yorumlanan kişilerden birinin özgürlüğüne kavuşacağını bilmesine ve bu kişinin kendisini efendisine şikâyet edebilecek konumda olmasına rağmen, inanç konularında taviz vermemesi dikkat çekicidir. Nitekim Kur'ân'da yer alan, "*Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Bizim Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz. Bu, bize ve insanlara Allah'ın bir lütfudur, fakat insanların çoğu şükretmezler.*" ayeti, Hz. Yûsuf'un tebliğinde tevhid ilkesini merkeze aldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Hz. Yûsuf'un iki mahkûm arkadaşıyla kurduğu güven ilişkisi, tebliğin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde önemli bir zemin oluşturmuştur. Bu güven ortamı içerisinde Hz. Yûsuf, kendisinin Allah tarafından görevlendirilmiş bir peygamber olduğunu ifade etmiş ve muhataplarını ahiret bilinciyle uyarmıştır. Özellikle idam edileceğini haber verdiği mahkûma, ahirette kurtuluşa ermenin yolunun iman üzere ölmekten geçtiğini hatırlatarak, gerçek rabbe iman edilmesi ve ibadetin yalnızca Allah'a yöneltilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Râzî, 2020, 18: 456). Bu yaklaşım, Hz. Yûsuf'un tebliğinde dünyevî sonucu değil, uhrevî kurtuluşu önceledeğini göstermektedir.

Hz. Yûsuf'un bu kıssada sergilediği tutum, tüm Müslümanlar için örnek teşkil eden bir tebliğ anlayışını yansıtmaktadır. Onun davranışları, Müslümanların hangi mekân ve şart altında bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ı tanıtma sorumluluğunu ihmal etmemeleri gerektiğine işaret etmektedir. Tebliğ faaliyetinde muhatap sayısının niceliğinden ziyade, iletilen mesajın doğruluğu ve üslubun hikmetli oluşu esas alınmalıdır. Hz. Yûsuf'un yalnızca iki kişiye hitap etmesi, tebliğin değerinin muhatap sayısıyla ölçülemeyeceğini göstermektedir. Nitekim Hz. Peygamber'in ifadelerinde de bir kişinin doğru yöntem ve irşatla hidayete erdirilmesinin en değerli amellerden biri olduğu vurgulanmaktadır. Hz. Yûsuf'un hapishane ortamında gerçekleştirdiği tebliğ faaliyeti, iman, cesaret, hikmet ve sorumluluk bilincinin bir arada nasıl tezahür ettiğini ortaya koymakta; Müslümanlara, tebliğin zaman ve mekânla sınırlı olmayan bir görev olduğunu hatırlatmaktadır.

3.5. Hakikatin Zaman İçinde Tecelli Etmesi

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan Hz. Yûsuf kıssasından çıkarılabilecek temel ibretlerden biri, hakikatin er ya da geç ortaya çıkacağı gerçeğidir. Hz. Yûsuf, uzun yıllar haksız yere hapis hayatı yaşamasına rağmen, kendisine sunulan serbest bırakılma imkânını hemen kabul etmemiş; öncelikle toplum nezdinde masumiyetinin açık ve kesin biçimde ortaya konulmasını talep etmiştir (Taberî, t.y., 13: 177). Bu tutum, onun asıl amacının özgürlüğüne kavuşmak değil, üzerine atılan iftiradan tamamen arınmak olduğunu göstermektedir. Hz. Yûsuf'un bu tavrı, adaletin gecikebileceğini ancak nihayetinde tecelli edeceğini ortaya koyan önemli bir örnektir. Hz. Yûsuf'un, suçsuzluğu açıklığa kavuşmadan hapisten çıkmayı reddetmesi, gerçeklerin zamanla açığa çıkacağına duyduğu sarsılmaz güvenin bir yansımasıdır. Bu bağlamda kıssa, hak sahibinin sabırla ve meşru yollarla hakkını araması durumunda, ilahî adaletin mutlaka tecelli edeceği mesajını vermektedir (İbn Kesîr, 1419, 4: 337). Nitekim Hz. Yûsuf'un, kralın daveti üzerine yaptığı ilk talep, kendisine iftira atan kadınların durumunun yeniden

araştırılması olmuştur. Bu talep, onun şahsi çıkarlarını değil, hakikatin ve adaletin tesisini önceleğini göstermektedir (Demir, 2021).

Hz. Yusuf'un bu tutumu hakkında Hz. Peygamber'in Ebû Hüreyre'den rivayet edilen bir hadisi, davranışın ne kadar dikkat çekici olduğunu vurgulamaktadır. Hadiste, Hz. Yûsuf'un elçiye, *"(Yûsuf'un) elçisine söylediği, "Ona, ellerini kesen kadınların derdi ne idi? diye sor."* (Yûsuf 12/50) sözü hakkında Resûlullah şöyle buyurmuştur: *"Ben olsaydım hemen kabul eder, aklanmaya) gerekçe aramazdım."* (İbn Hanbel, t.y., 2: 346). buyurduğu aktarılmaktadır. Bu rivayet, Hz. Yûsuf'un sabır ve vakar bakımından ne derece yüksek bir ahlaki seviyeye sahip olduğunu vurgulamakta; onun, kendisine sunulan kolay çıkışı reddederek ilkesel bir duruş sergilediğini ortaya koymaktadır. Aslında bulunduğu şartlar gereği pazarlık yapacak durumda değildir. Olayın yeniden soruşturulması sonucunda Aziz'in hanımı, kendisini temize çıkarmaya çalışmamış; aksine suçunu itiraf ederek Allah'tan bağışlanma dilemiştir (Taberî, t.y., 13: 207). Bu ikrarın, onun imanına vesile olduğu anlaşılmaktadır. Kadının itirafı sayesinde Hz. Yûsuf'un iffeti ve masumiyeti yalnızca yöneticiler nezdinde değil, toplumun tamamı tarafından açıkça kabul edilmiştir (Yazır, t.y., 4: 463). Böylece Hz. Yûsuf, yalnızca özgürlüğüne kavuşmakla kalmamış; aynı zamanda ahlaki itibarının iadesini de sağlamıştır.

Bu süreçte Hz. Yûsuf'un sergilediği tevazu da dikkat çekicidir. Züleyha'nın itirafı ve şehirde Hz. Yûsuf'un masumiyetinin ilan edilmesi üzerine onun, "*Yine de ben nefsimi temize çıkarmıyorum, çünkü nefis rabbimin acıyıp korudukları müstesna alabildiğine kötülüğü emreder. Şüphe yok ki rabbim çok bağışlayan ve çok merhamet edendir."*(Yûsuf 12/53) şeklindeki ifadesi, onun kendisini mutlak masumiyet iddiasıyla öne çıkarmadığını göstermektedir. Bu beyan, Hz. Yûsuf'un ahlaki olgunluğunu ve ilahî lütfa duyduğu bilinci ortaya koymaktadır. Hz. Yûsuf'un masumiyetinin ortaya çıkması ve ardından Mısır yönetiminde mali işlerin sorumluluğunun kendisine tevdi edilmesi, sabır, iffet ve adaletin ilahî takdirle nasıl ödüllendirildiğinin somut bir örneğidir (Topaloğlu, 2013, 44: 28–30). Bu kıssa, her dönem müminlerine haksızlık karşısında sabırla ve ahlaki ilkelerden taviz vermeden hareket etmenin, nihayetinde hem dünyevî hem de uhrevî mükâfata vesile olacağını öğretmektedir.

3.6. Hapishaneyi Günaha Tercih Etme Bilinci

Hz. Yûsuf'un kıssasında dikkat çeken temel ahlaki ilkelerden biri, iftira ve tehdit karşısında sergilediği iffet merkezli tercihtir. Hz. Yûsuf, kendisine yöneltilen gayrimeşru teklif karşısında, özgür fakat ahlaki değerlerden yoksun bir hayatı tercih etmek yerine, haksız yere zindana atılmayı göze almıştır (Taberî, t.y., 13: 143). Aziz'in hanımının, arzularına boyun eğmemesi hâlinde onu hapse attıracağı tehdidi karşısında Hz. Yûsuf'un sergilediği bu tutum, onun iman, takva ve ahlaki kararlılığını açıkça ortaya koymaktadır. Kur'ân'da Hz. Yûsuf'un bu tercihi şu şekilde ifade edilmektedir: "*Yûsuf dedi ki; "Ya Rabbi bana göre hapse girmek bunların benden istediklerini yapmamdan daha iyidir. Eğer beni onların komplolarından uzak tutmazsan ağlarına düşer, böylece cahillerden biri olurum."* (Yûsuf 12/33) Bu ayet, Hz. Yûsuf'un nefsine güvenmediğini, aksine ilahî yardıma sığınarak ahlaki sapmadan korunmayı talep ettiğini göstermektedir. Onun bu duası, hürriyet ile iffet arasında bir tercih yapıldığında, iman sahibi bireyin iffet lehine karar vermesi gerektiğini ortaya koyan çarpıcı bir örnektir. Olayın toplum nezdinde duyulması üzerine, kral tarafından tarafların bir araya getirildiği ve Hz. Yûsuf'un haklılığının anlaşıldığı görülmektedir. Ancak şehirde yayılan dedikoduların ve toplumsal huzursuzluğun sona erdirilmesi amacıyla, olayın zamanla unutulmasını sağlamak üzere Hz. Yûsuf'un geçici bir süre hapsedilmesine karar verilmiştir (Râzî, 2020, 18: 451). Ayette kullanılan fiilin çoğul formda gelmesi, yalnızca Aziz'in hanımını değil, şehirdeki diğer kadınları da kapsayacak şekilde, Hz. Yûsuf'a yönelik doğrudan ya da dolaylı baskı ve yönlendirmelerin bulunduğuna işaret etmektedir (Sâbûnî, t.y., 2: 158). Bu durum, Hz. Yûsuf'un maruz kaldığı imtihanın bireysel değil, toplumsal boyutu olan bir ahlak sınavı olduğunu göstermektedir.

Hz. Yûsuf'un bu ahlaki duruşu, Hz. Peygamber tarafından da övgüyle anılmıştır. Nitekim Resûlullah, "*Allah'ın gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde bu gölgede*

barındırılacak yedi sınıftan biri olarak" zikretmektedir. Bu hadiste bulunan "*Şeref ve makam sahibi bir kadın kendisine birlikte olmak teklifinde bulunduğu halde, "Allah'tan korkarım"* diyerek bu teklifi reddeden kimsenin cennete gireceğini beyan etmiştir (Buhârî, 2001, "Ezan", 36; Müslim, 1955, "Zekât", 91; Tirmizî, 1975, "Zühd", 53). Bu hadis, Hz. Yûsuf'un sergilediği tutumun evrensel bir ahlaki ilke olduğunu ve iffetin, Allah katında büyük bir değer taşıdığını ortaya koymaktadır (İbn Kesîr, 1419, 2: 477). Hz. Yûsuf'un, iffetini korumak uğruna özgürlüğünden vazgeçmesi, iman, ahlak ve sorumluluk bilincinin en üst düzeyde tezahür ettiği örneklerden biridir. Bu kıssa, müminlere, geçici dünyevî kazanımlar karşısında ilahî rızayı öncelemenin ve ahlaki ilkelerden taviz vermemenin, nihayetinde ilahî mükâfatla karşılık bulacağını öğretmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf kıssasının zindan bölümünde yer alan ayetleri tefsir perspektifinden inceleyerek, hapishane gibi sınırlı ve zor bir ortamda gerçekleştirilen dini tebliğ ve irşad sürecinin mahiyetini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan analizler, Hz. Yûsuf'un tebliğ faaliyetinin yalnızca içerik bakımından değil; muhatabın psikolojik durumu, iletişimin gerçekleştiği zaman ve mekân koşulları ile kullanılan üslup açısından da son derece bilinçli ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

Hz. Yûsuf'un hapishane irşad sürecinde tevhid inancını merkeze alarak tebliğini bu temel üzerine inşa ettiğini ortaya koymaktadır. Onun, muhataplarının inanç dünyasını dikkate alarak nazik, ikna edici ve dışlayıcı olmayan bir dil kullanması, Kur'an'ın tebliğ ve irşad anlayışında "hikmet" ve "güzel öğüt" ilkelerinin nasıl hayata geçirildiğini somut bir örnekle gözler önüne sermektedir. Bu yönüyle Hz. Yûsuf'un hapishanede kurduğu iletişim, tebliğin yalnızca sözlü aktarım değil, aynı zamanda muhatabın iç dünyasına nüfuz etmeyi amaçlayan bir bilinç faaliyeti olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, Hz. Yûsuf'un hapishane ortamında sergilediği tebliğ modelinin, dinî iletişimde sabır, empati, zamanlama ve bağlam farkındalığı gibi unsurların önemini vurguladığını göstermektedir. İrşadın etkili olabilmesi için muhatabın ruh hâlinin, içinde bulunulan şartların ve iletişim zemininin dikkate alınması gerektiği, bu kıssa üzerinden açık biçimde anlaşılmaktadır. Bu model, özellikle çağdaş tefsir çalışmalarında dinî tebliğin sosyo-psikolojik boyutlarını analiz etmek açısından önemli bir referans niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak Hz. Yûsuf, hapishane gibi son derece zor şartlar altında dahi Allah'a olan bağlılığını sürdürmüş; sabır ve tevekkül bilinciyle imtihanını karşılamış; tevhid inancını, ibadetin gerekliliğini ve yanlış inançlardan uzak durulması gerektiğini açık ve hikmetli bir üslupla ifade etmiştir. Onun bu tutumu, iman, teslimiyet ve kulluk bilincinin mekân ve şartlardan bağımsız olduğunu; müminin en zor zamanlarda bile ümitsizliğe kapılmadan ilahî sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Hz. Yûsuf'un hapishanedeki irşat örneği, Kur'ân merkezli dinî iletişim ve tebliğ anlayışına dair evrensel ilkeler sunmaktadır.

References

Abdulbâkî, M. F. (1996). *el-Muʿcemü'l-müfehres*. Dârü'l-Hadîs.

Akın, A. (2019). Avusturya İslam Enstitüsünün faaliyetlerine genel bir bakış (1999–2012). *KİSBU İlahiyat Dergisi, 2*(2), 65–91.

Akın, A. (2021). Osmanlı sonrası Balkan devletlerinde bazı İslami gelişmeler ve din eğitimi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (7), 199–228. https://izlik.org/JA52YD78CG

Akın, A. (2025). Religious education in multicultural societies: Identity, belonging, and pedagogical adaptation problems. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 19*(54), 74–94.

Akın, A. (2026). Erken Cumhuriyet döneminde din ve ahlâk eğitiminin modernleşmesi ve pedagojik etkileri: Adana Mıntıkası Ma'ârif Mecmuası (1928) analizi [The modernization and pedagogical impacts of religious and moral education in the early Republican period: An analysis of Adana Mıntıkası Ma'ârif Mecmuası (1928)]. *Turkish Studies-Comparative Religious Studies, 21*(1), 49-141. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89506

Akın, A., & Demir, İ. (2026). Yapay zeka ve din eğitimi. *Route Education and Social Science Journal, 97*, 55–74. https://doi.org/10.17121/ressjournal.3729

Âlûsî, S. M. Ş. (t.y.). *Rûhu'l-meʿânî fî tefsîri'l-Kurʾâni'l-ʿazîm ve's-sebʿi'l-meʿânî*. Dâru ihyâi't-türâsi'l-ʿArabî.

Bardakoğlu, A. (1997). Hapis. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bardakoğlu, A. (2013). Ceza. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Beydâvî, N. E. S. A. b. Ö. (1418). *Envâru't-tenzîl ve esrâru't-teʾvîl* (M. A. el-Marʿaşlî, Ed.; Cilt 1–5). Dâru ihyâi't-türâsi'l-ʿArabî.

Buhârî, M. b. İ. (2001). *el-Câmiʿu's-sahîh* (Heyet, Ed.; 9 cilt). Dâru Tavku'n-Necât.

Bursevî, İ. H. (1997). *Rûhu'l-Beyân* (A. Öz ve diğerleri, Çev.; 3. bs.). Damla Yayınları.

Cevherî, İ. b. H. (2008). *Muʿcemü's-sıhâh* (H. M. Şeyha, Ed.). Dârü'l-maʿrife.

Çağrıcı, M. (1994). Daʿvet. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çağrıcı, M. (2000). İftira. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Demir, İ. (2021). Örgün eğitimde karşılaşılan öğrenci merkezli sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 14*(36), 1424–1437. https://doi.org/10.12981/mahder.970391

Demir, İ. (2022). Bir eğitimci ve din eğitimcisi olarak Mehmet Akif Ersoy. *Karadeniz Araştırmaları, 19*(73), 133–145. https://izlik.org/JA43RU98RJ

Demir, İ. (2025). Comparative evaluation of religious education in Türkiye and France. *Turkish Studies–Comparative Religious Studies, 20*(3), 923–945. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81232

Demir, İ. (2026). Evaluating emotional intelligence and spiritual development from an educational perspective / Duygusal zekâ ve manevi gelişimin eğitimsel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi. *Turkish Studies–Comparative Religious Studies, 21*(1), 857–910. Ankara Bilim University Publications. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87529

Demir, N., & Erdem, M. (2006). Türk kültüründe destan ve Battal Gazi destanı. *Turkish Studies, 1*(1), 106-159.

Ebû Dâvûd, S. b. E. (2009). *es-Sünen* (Ş. Arnaûd, Ed.). Dâru'r-risâleti'l-ʿâlemiyye.

Erdem, M. D. (2008). Birincil ünlü uzunlukları ve imâle. *Turkish Studies, 3*(6), 251-276.

Erdinçli, A. (2025). Beden, bilgi ve mekân bağlamında Kur'ân'ın nüzûlü ile değişen Câhiliye mahremiyet anlayışı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 12*(1), 483–507. https://doi.org/10.51702/esoguifd.1568094

Fîrûzâbâdî, M. b. Y. (1993). *el-Ḳāmûsü'l-muḥîṭ*. Müessesetü'r-Risâle.

Gümrükçüoğlu, S. (2014). *Kur'an'da iletişim dili*. Etkileşim.

Günay, İ. (2015). Kur'ân-ı Kerîm'de Gençlerin Duygu Gelişimi ve Eğitimi. *Turkish Studies*, *10*(2), 435–460.

Harman, Ö. F. (2013). Yûsuf. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İbn Âşûr, M. et-T. (1999). *et-Taḥrîr ve't-tenvîr*. Dâru't-Tunûsiyye li'n-Neşr.

İbn Kesîr, İ. b. Ö. (1419). *Tefsîru'l-Kurʾâni'l-ʿazîm*. Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye.

İbn Manzûr, M. b. M. (t.y.). *Lisânu'l-ʿArab*. Dâru's-Sadr.

İsfahânî, H. b. M. (2001). *el-Müfredât fî garîbi'l-Kurʾân*. Dâru'l-Maʿrife.

Karaman, H. vd. (2007). *Kur'an yolu Türkçe meal-tefsir*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kula, M. N. (2019). Ah etmek ya da af etmek: Manevi danışmanlık açısından hapishane olgusuna Hz. Yûsuf örneği ile bakmak. M. Zengin ve diğerleri (Ed.), *Cezaevi hizmetlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik* içinde. Dem Yayınları.

Kurtûbî, M. b. A. (2002). *el-Câmiʿ li Ahkâmi'l-Kurʾân*. Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-ʿArabî.

Kutup, S. (2003). *Fî zılâli'l-Kurʾân*. Dâru'ş-şurûk.

Mevdûdî, E. (1996). *Tefhîmu'l-Kurʾân* (M. H. Kayahani vd, Çev.). İnsan Yayınları.

Müslim, M. b. H. (1955). *Sahîh-i Müslim* (M. F. Abdülbâkî, Ed.; 5 cilt). Dâru ihyâi't-türâsi'l-ʿArabî.

Nair, A. (2021). Gelenekle modernite arasında kalan gençliğe Kur'ân'dan rol modeller. *Tafsir*, *1*(1), 1–21. https://izlik.org/JA45AM34GH

Râzî, F. (2020). *Mefâtîhu'l-Gayb*. Dâru İhyâi't-Türâsi'l-ʿArabî.

Sâbûnî, M. A. (t.y.). *Safvetü't-tefâsir*. Dârü'l-kıble.

Saylan, N. (2009). *Yûsuf sûresinden bireysel ve toplumsal mesajlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

Suyûtî, A. C. (t.y.). *ed-Durru'l-Mensûr fi Tefsîri'l-Meʾsûr*. Dârü'l-Fikr.

Şevkânî, M. b. A. (1998). *Fethu'l-kadîr*. Dâru İbn Kesîr.

Taberî, M. b. C. (t.y.). *Câmiʿu'l-Beyân ʿan Teʾvîli Âyi'l-Kurʾân*. Dâru't-Terbiye ve't-Türâs.

Tirmizî, M. b. İ. (1975). *es-Sünen* (A. M. Şakir ve diğerleri, Ed.; 2. bs.). Matbaatü'l-Mustafa el-Halebi.

Topaloğlu, B. (2020). Yûsuf sûresi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Uyanık, M. Z. (2017). *İslam hukukunda hapis cezasi ve hapishane*. Hikmetevi Yayınları.

Yazır, E. M. H. (1992). *Hak Dînî Kur'ân dili (*İ. Karaçam ve diğerleri, Ed.). Azim Dağıtım.

Zebîdî, M. b. M. (t.y.). *Tâcü'l-ʿarûs min cevâhiri'l-kāmûs*. Dâru'l-Hidâye.

Zemahşerî, M. b. Ö. (2003). *el-Keşşâf ʿan hakāʾiki't-tenzîl*. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

The author(s) declare that this manuscript is an original work prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The manuscript has not been previously published and is not currently under consideration for publication elsewhere.

All sources used in the preparation of this study have been properly cited and referenced. The author(s) confirm that the work contains no plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data. The research findings are presented honestly and transparently in accordance with the principles of academic integrity.

Author Contributions

All authors have significantly contributed to the conception, design, analysis, and preparation of the manuscript. All authors have read and approved the final version of the manuscript and agree to its submission and publication.

Conflict of Interest

The author(s) declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author(s). Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author(s).

Copyright and Permissions

The author(s) confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

All authors confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Yazar(lar), bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan eder. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Yazar(lar), çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan eder.

Yazar Katkısı

Tüm yazarlar çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin hazırlanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuyup onaylamış ve yayımlanmasını kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazar(lar), bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmış olabilir. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri yazar(lar) tarafından dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk yazar(lar)a aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Yazar(lar), telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan eder.

Yazar Onayı

Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuduklarını, onayladıklarını ve yayımlanmasını kabul ettiklerini beyan eder.